

Post uit Kumba

Inleiding

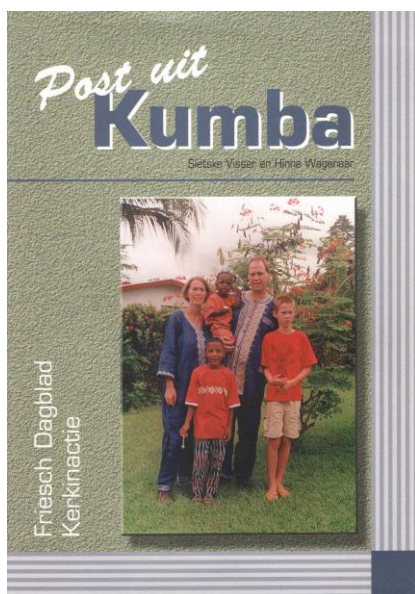
Voor U ligt een brochure met columns die gepubliceerd zijn in het Friesch Dagblad in de periode tussen juli 2001 en april 2002. Deze columns bevatten verhalen, impressies en dagelijkse ervaringen uit ons leven in Kumba, Kameroen.

Van 1998 tot 2002 zijn we uitgezonden geweest door de Raad voor de Zending van de Nederlandse Hervormde Kerk (tijdens onze uitzending opgegaan in **Kerkinactie** van de SOW-kerken) ter ondersteuning van de Presbyterian Church in Cameroon. Wij hebben gewoond en gewerkt op het seminarium van deze kerk te Kumba. Op dit seminarium worden ongeveer 70 jonge mannen en vrouwen opgeleid tot predikant. Hinne doceerde systematische theologie (o.a. Afrikaanse theologie) terwijl Sietske de eigen kinderen thuis les gaf in de morgen, en 's middags les gaf aan de vrouwen van de studenten.

Deze impressies stammen uit ons laatste jaar in Kameroen. Ze geven geen compleet beeld van onze ervaringen in Kameroen en op het seminarium. Dat beeld is meer te vinden in de rondzendbrieven die we schreven in de loop van de vier jaar. Deze columns zijn bedoeld om een breder publiek een indruk te geven van het leven en de ervaringen van "zendingswerkers" in Afrika.

We danken Berber Bijma van het Friesch Dagblad voor de uitnodiging tot het schrijven van deze columns. Ook gaat onze dank uit naar dr. Jaap Breetvelt, secretaris van de afdeling Afrika/Midden Oosten van Kerkinactie, voor zijn begeleiding gedurende deze 4 jaar en voor het sponsoren van deze brochure.

Sietske Visser en Hinne Wagenaar
Wurdum, augustus 2002.

Als ik later groot ben, wil ik naar Afrika

(FD, 4 juli 2001)

Het is alweer bijna drie jaar geleden dat ons gezin is vertrokken naar Afrika, naar Kumba in Kameroen. Op 28 juli 1998 zijn we vertrokken om voor vier jaar te wonen en te werken op een Presbyteriaans Seminarium. We vertrokken met z'n vieren en zijn inmiddels met ons vijven. Ons gezin bestaat uit: Hinne Wagenaar (39), Sietske Visser (38), Jornt (10), Leon (8) en Jonas (2). "De tiid hâldt gjin skoft".

De komende maanden mag u over mijn schouder meekijken naar ons leven en werken hier in Kumba. Maar eerst neem ik u mee terug in de tijd. Terug naar hoe het is begonnen. Het is meer dan vier jaar geleden dat we begonnen te praten over ander werk, een ander doel in het leven. Beide hadden we een drukke baan. Hinne was studentenpredikant voor buitenlandse studenten. Hij was veel op pad en op zondag vaak de hele dag weg voor de kerkdienst. Zelf werkte ik drie dagen per week als groepsmaatschappelijk werker. Een fijne baan maar de combinatie werk, kinderen, kerkenwerk en een drukke echtgenoot was niet altijd makkelijk. Intussen hadden we twee kinderen. De oudste -Jornt Wigle- werd geboren in 1990, toen we net alle twee met onze nieuwe banen begonnen. De tweede -Leon Babatunde- kwam in december 1992. Een klein bruin jongetje uit Sierra Leone. Een adoptiekind.

Oude dromen

Het was tijd voor iets anders, tijd voor een nieuwe uitdaging. Oude dromen kwamen weer boven. Jarenlang zaten ze opgesloten in een hoekje in mijn hoofd, onder gestoft. "Als ik later groot ben, wil ik naar Afrika om daar de arme kinderen te verzorgen", schreef ik als twaalfjarige in een opstel voor taal. Hinne werkte al voor de Raad voor de Zending (toen in Oegstgeest) dus we hadden al contact met de zendingswereld. Toen we hoorden dat er een baan in Kameroen vrij zou komen, waren we meteen enthousiast. Zo konden we onze kennis en ervaringen met mensen daar delen, konden we leren van een geheel andere cultuur en zouden we ook ervaren hoe het is om te leven in Afrika, waar onze Leon was geboren.

Toch werd ook direct een andere kant van deze keuze zichtbaar. We moesten onze familie achterlaten. Ik ben enig kind en dan is het achterlaten van de ouders, denk ik, dubbel moeilijk. De kinderen (toen vijf en zeven jaar oud) moesten we uit hun vertrouwde omgeving halen en wie weet waar ze weer naar school zouden kunnen. Toch hebben we gesolliciteerd en de baan gekregen. Hinne werd docent op het theologisch seminarium van de Presbyteriaanse Kerk in Kameroen.

Zinvolle spullen

Eind januari 1998 zijn we vanuit Arnhem verhuisd naar Oegstgeest om daar de voorbereidings-cursussen te volgen. Van een groot, oud huis naar een klein appartementje. We gingen samen wonen met allerlei andere mensen en gezinnen. Mensen die ook -net als wij- de cursus gingen volgen voor ze konden gaan werken in een Derde-Wereldland. Anderen die op verlof waren, weer anderen die voorgoed terug kwamen na vier of zes jaar ergens gewerkt te hebben.

En zo vertrokken we eind juli 1998 voor vier jaar naar Afrika. Met vier koffers en wat rugzakjes. De andere bagage was intussen al per schip op weg naar Kameroen. Deze kist zat

vol met zinvolle spullen. Speelgoed voor de kinderen, cadeaus voor komende verjaardagen, rollen sinterklaaspapier, een paar potten pindakaas, veel boeken, schoolspullen en muziek. Een tonnetje zat vol met knuffels, een andere vol met medicijnen en EHBO-spullen. Onze voorgangers hadden ons gewaarschuwd voor de armoede hier en de weinige luxe. "Neem leuke spullen mee voor jezelf, het leven is daar saai en eentonig". In de kist zaten ook naaien en typemachines voor het seminarium. Deze waren door de Raad voor de Zending opgeknapt voor hergebruik.

Zo vertrek je 's ochtends vroeg vanaf een druk Schiphol en kom je 's avonds laat, in het stikdonker aan in je nieuwe huis aan de andere kant van de wereld. Een bijna te grote overgang. Hier hadden we dus al die maanden naar toe geleefd, eindelijk waren we er. De nachtwaker zat op de stoep op ons te wachten, de kat lag er bij te slapen en de regen viel met bakken uit de hemel. In huis waren de bedden opgemaakt, het water stond koud in de nieuwe koelkast. En toch.... wat was het huis kaal en vreemd. Wat was het donker buiten en ook lawaaierig van krekels en andere nachtdieren. Jornt, die vreselijk moe was na een vier uur durende autorit van het vliegveld naar ons huis en wel twintig keer had overgegeven, zei dat hij nooit zou kunnen slapen door dat lawaai van die krekels.

Zonder iets uit te pakken en zelfs onze tanden te poetsen zijn we in bed gestapt. We hebben alle vier geslapen als een roos.

Als het regent stoppen we met preken

(FD, 18 juli 2001)

Het regent al de hele dag. Een hevige regenbui. Het dendert gestaag naar beneden. De lucht is grijs. Het lijkt Nederland wel. Toch heeft regen hier andere gevolgen dan in Nederland. Er valt zoveel regen tegelijk dat het niet door de grond kan worden opgenomen. Het geeft dan ook meteen veel overlast. Wegen -we hebben hier met name zandwegen- veranderen in modderpoelen, straten staan onder water, huizen lekken vaak vanwege gebrekkige zinken daken. Door de erosie spoelt landbouwgrond weg. Geplande afspraken gaan niet door als het regent. Men komt immers vaak lopend naar een afspraak omdat bijna niemand hier een auto heeft. Regenjassen bestaan niet en zelfs een paraplu is niet weggelegd voor een ieder, een paraplu is een zekere luxe. Dus als het regent, dan blijf je waar je bent en kom je als de bui over is. Als het regent tijdens de kerkdienst of tijdens lessen hier op het seminarium dan houdt men op met (s)preken; het is onbegonnen werk om boven het geluid van regen-op-zink uit te komen. Zo zitten we wel eens een uur in de kerk te niksen want zelfs zingend kom je niet boven de herrie van de regen uit. En naar huis gaan kan ook niet.

Geen stroom

Het regent al de hele dag. Dat betekent ook dat de stroom uitvalt. Vaak gaat de regen gepaard met onweer. Het gevaar van onweer is dat de bliksem ergens inslaat. Uit voorzorg schakelt men de stroom dan maar uit bij de centrale. Gevolg is dat we dan soms hele dagen zonder stroom zitten. En dat is lastig.

In Nederland zou het dramatisch zijn, hier hebben we er mee leren omgaan. We kunnen dan de computer niet gebruiken (wel als de batterij vol is zoals nu), de wasmachine niet en de koelkast is uit. Een bijkomend probleem is dat ook onze watertoevoer op een gegeven ogenblik stopt. Het seminarium beschikt over een eigen waterput met grondwater. Wanneer er geen elektriciteit is, kan er ook geen water omhoog gepompt worden en is de

watertoren dus op een gegeven moment leeg. Geen water is veel lastiger dan geen stroom. Zeker in Nederland zijn we gewend het toilet na ieder gebruik door te spoelen. Dat doen we hier dus niet! U zult dat wel een vies verhaaltje vinden, maar als we er over praten met andere zendingswerkers dan herkennen zij het probleem: "Natuurlijk trek je niet door na iedere plas, zonde van het water".

In huis staat veel water opgeslagen. Uit Nederland hebben we haringtonnetjes meegenomen met een inhoud van vijftig liter. Er staat een tonnetje met water in de keuken en één in de badkamer. Hier douchen we mee en dan verbaas je je erover met hoe weinig water je kunt douchen. Het vieze badwater wordt verzameld en de volgende keer gebruikt om het toilet mee door te trekken. Ach ja...over zuinig met water gesproken.

Heet

Het regent al de hele dag. De regentijd is een lange periode in Kameroen. Eigenlijk kent ons deel van Kameroen - het zuidwesten - maar twee seizoenen: de droge tijd en de regentijd. De droge tijd loopt van november tot maart. Het is dan écht droog, geen drup water valt er dan. In januari worden de tuin en de landerijen al bruin en dor. In februari en maart zie je weinig groen meer en veel bruin, niet alleen dood gras maar vooral veel stof en zand. Het dan droge zand van de wegen stuift omhoog en overdekt alles. In huis is het stof niet te keren, door de open ramen waait het gewoon naar binnen. De droge tijd is niet alleen erg droog maar ook heet. De gemiddelde dag temperatuur ligt rond de 35 graden. Ook 's nachts koelt het niet veel af, het blijft rond de 25-28 graden. Ons lukt het redelijk om te slapen met de hitte. Wat je wel merkt, is dat het veel van je lichaam vraagt. We zijn na een ochtend werken echt op. Na de lunch rusten we dan ook, heerlijk even in bed liggen lezen.

Een ander probleem in de droge tijd is dat het grondwaterpeil in de put zo laag wordt dat we - terwijl er wel stroom is - niet genoeg water hebben. Er wordt dan zo'n twee uur per dag gepompt en dus komt er twee uur per dag water uit de kraan. In die twee uur moet er dus gewassen en gedoucht worden en de tonnetjes worden bijgevuld. Er wordt gewaarschuwd voor verspilling. Voor Jonas, onze jongste van net twee, een groot probleem. Hij speelt graag en veel bij de buitenkraan.

Wonder

De regentijd begint rond half maart en loopt tot november. Er valt hier in Kumba veel water. In de maand juni ongeveer 540 mm, in juli 740 mm en in augustus 690 mm. In het begin van de regentijd zo'n 120 mm en in december en januari 0 mm. Ter vergelijking; in Nederland valt gemiddeld 750 mm per jaar! Ze voorspelden dit jaar op 15 maart regen en .. het regende op de vijftiende. Wat een wonder. De regentijd is zowel zaai- als oogsttijd. Zodra de eerste regens vallen, wordt de grond gereed gemaakt om te zaaien. Iedereen heeft hier een eigen farm, een groentetuin zouden wij zeggen. Men plant daar de producten die je de rest van het jaar gebruikt; maïs, pinda's, cassave, yammen en bananen. Ook wij hebben onze eigen farm. De jongens hebben daar samen met de tuinman maïs en pinda's geplant. De eerste maïs hebben we al geoogst en gegeten.

Door de relatief lange regenperiode kan men in het zuidwesten van Kameroen twee keer een oogst binnenhalen. Door het vele water wil hier niet alles goed groeien. Voor aardappelen is het hier te nat. Ook de sla regent weg. Het regent al de hele dag. We hoorden net van een student dat er in Limbe ernstige problemen zijn met het water. Limbe is een

kustplaatsje, een vissersdorp. Het ligt aan de voet van Berg Kameroen. Het regenwater van de berg kan door de vele kleine riviertjes niet worden verwerkt en er zijn veel overstromingen. Tot nu toe zijn er al vijftien slachtoffers gevallen. Wanneer zo'n modderstroom naar beneden stort dan blijven de houten huisjes echt niet overeind. Wat een verdriet in zo'n dorp.

Het regent al de hele dag...en het zal ook nog wel een paar dagen doorregenen.

Ploeterend door de modder naar de stad

(FD, 31 juli 2001)

We hebben bezoek. De broer en schoonzus van Hinne zijn tweeënhalve week bij ons op bezoek. Dat is erg gezellig en ook goed. Zo kunnen zij thuis vele verhalen vertellen over ons leven hier en wij hebben bij terugkomst mensen met wie we goed onze ervaringen kunnen delen. Met hen zijn we vorige week op vakantie geweest.

De laatste dagen van hun verblijf zijn we weer gewoon bij ons thuis. We willen ze ook laten ervaren hoe ons gewone leven er hier uit ziet. Dus gaan we vanochtend naar de stad, naar Kumba, voor de boodschappen. Het seminarium waar we wonen ligt ongeveer vijf kilometer buiten de stad. Het ligt aan een zandweg met diepe gaten en kuilen. In de regentijd betekent dat een ware slippartij waar we de four-wheel-drive regelmatig voor nodig hebben. Vanochtend overigens niet, de weg is aardig opgedroogd en zonder te veel slippen arriveren we in de stad. Wat heet stad? Een groot dorp is een betere benaming. Veel houten huizen langs zandpaden. Alleen de drie hoofdstraten zijn ooit geasfalteerd geweest en hebben nu diepe kuilen. Er is zoiets als een supermarkt, een bakker (witbrood en soms stokbrood) en een hele grote markt.

Vaste adresjes

De markt bestaat uit een groot ommuurt terrein waarbinnen allemaal kleine winkeltjes zijn. De winkeltjes zijn niet groter dan een paar vierkante meter en de meeste spullen zijn uitgestald op straat. Ook deze straatjes zijn niet geasfalteerd dus ploeter je ook hier door de modder. Ik heb mijn vaste adresjes waar ik groente en fruit koop. De mevrouw van de groente groet ons vriendelijk en zegt tegen Hinne's broer Teun: Goodmorning Reverend (goedemorgen dominee). Dat is al de zoveelste deze week die de twee broers door elkaar haalt. Alle witte mensen lijken ook op elkaar! Ook wij konden in het begin niet goed onderscheid maken tussen zwarte mensen: "Ze lijken allemaal op elkaar". We kopen tomaten, groene boontjes, aardappelen, green (soort spinazie) bakbananen en wortels. Bij een ander standje kopen we maïs voor de kippen. Irmgard, mijn schoonzus, ziet haar de ogen uit wat betreft kleuren en geuren. Er is zoveel te zien wat onbekend is. Iets verder op is mijn adresje voor fruit. Deze mevrouw heeft haar uitstalling gewoon op straat. Twee grote paraplu's beschermen haar tegen de regen of zon. Op een klein tafeltje heeft ze haar spullen uitgestald; ananassen, sinasappels, mandarijnen en papaya. We kopen twee ananassen en de kinderen krijgen ieder twee mandarijntjes. Het wisselgeld stopt ze in de punt van haar rok waar ze een knoop overlegt. Mensen kennen hier geen portemonnee.

Onderhandelen

Leon (8) en Jonas (2) zijn vanochtend mee naar de stad. Ze hebben beide nieuwe schoenen nodig en die kopen we ook op de markt. Hier zijn geen mooie schoenwinkels. De enige schoenen die we hier kunnen kopen zijn tweedehands schoenen uit Europa. Binnen een paar minuten hebben we de twee paar schoenen gevonden, veel keus is er immers niet. De prijs hebben we in overleg bepaald. Op de markt geldt de regel van het "bargainen", het onderhandelen. De schoenverkoper vraagt 5000 cfa (zo'n vijftien gulden) voor de sandalen. Ik vind 3500 ook wel genoeg. Uiteindelijk betaal ik 4500 cfa. Ze overvragen mij meestal vanwege mijn witte kleur. In het onderhandelen ben ik niet zo goed. Ik vind het al gauw goedkoop, maar ik weet wel dat ik het spel mee moet spelen. Ook laat ik altijd even merkendat ik de plaatselijk taal, het Pidgin, beheers zodat men weet dat ik niet een toerist ben. Ook dat scheelt in de prijs.

Men kijkt nog altijd met veel aandacht naar de samenstelling van ons gezin (1 wit kind en 2 Afrikaanse kinderen). Nu ik met Leon en Jonas over de markt loop dan vragen ze regelmatig of ik met een Afrikaan getrouwd ben vanwege de twee bruine kinderen. Ik ontken, maar leg het verder niet uit. Heb ik onze oudste zoon, Jornt, ook mee (wat niet vaak gebeurt want hij heeft een hekel aan de stad en al die mensen die naar hem kijken) dan vraagt men of ik twee mannen heb. Witte mensen zijn hier een uitzondering. Er wonen in totaal vijftien witte mensen in Kumba op een totale bevolking van zo'n 60.000 mensen.

Postkantoor

Na de markt gaan we naar het postkantoor. Hier halen we de post. Dat is altijd weer een hele onderneming. De mensen op het postkantoor zijn niet vriendelijk en behulpzaam. Soms zien ze me niet eens staan. Als ik vriendelijk vraag of er ook post voor het seminarium is krijg ik vaak geen antwoord. Terwijl post voor ons zo belangrijk is, het is de verbinding met thuis. De wekelijkse brieven van de ouders, de Donald Duck voor de kinderen, de opgestuurde pakketjes met lekkers of tijdschriften. Soms is een brief in twee weken over, soms duurt het twee jaar. Zoals het pakje van een nicht dat na een jaar pas aankwam en waar de hagelslag al door demuizen was opgegeten!

Voordeel

De mevrouw op het postkantoor vraagt vanochtend ook hoe het ook al weer zit met al onze kinderen. Aan haar leg ik het maar weer even goed uit. Het voordeel van zo'n gesprek is dat zij de volgende keer wat toeschietelijker is met het uitzoeken van onze post en het verkopen van de postzegels. Ze vraagt of we niet nog een kindje willen. Zij heeft een dochtertje dat wel bij ons mag komen wonen. Tja, wat zeg je dan? Rond half elf zijn we weer thuis. De koffie staat klaar en onze kok, mevrouw Esther, is al druk ons middagmaal aan het voorbereiden. Wat eenluxe toch, zeker als je bezoek hebt.

Schuilplaats in het tropisch regenwoud

(FD, 14 augustus 2001)

Een mooie, veilige plek wordt vaak “een oase in de woestijn” genoemd. Onze woonplek zou ik “een schuilplaats in het tropisch regenwoud” kunnen noemen.

Zo wordt ons seminarium wel genoemd. Het is inderdaad een prachtige plek waar wij wonen. Toen men zo’n 13 jaar geleden met de bouw van het seminarium begon was dit terrein een ondoordringbaar stuk oerwoud aan een zandweg ver buiten Kumba. Nu is het een terrein van 21 ha. waarvan ongeveer een derde is bebouwd. Op het terrein, hier compound genoemd, wonen alle studenten en alle docenten, zo’n 150 mensen met elkaar. Er zijn 60 studenten (45 mannen en 15 vrouwen) en 7 docentenfamilies, een klein dorp dus, een gehucht.

De Compound

De studenten studeren hier drie jaar theologie. Na drie jaar studie - waarin ook 2 keer een periode zit van 6 weken stage - zijn ze klaar om als pastor in de gemeente te gaan werken. Over de studie en het studieprogramma schrijf ik een volgende keer meer. De studenten verdeel ik voor het gemak even in getrouwde studenten en niet-getrouwde studenten. De niet-getrouwde studenten wonen als het ware op kamers. Er zijn 3 blokken met ieder 7 kamers, daar huisvesten we 45 studenten. De mannen en vrouwen strikt gescheiden. Dat betekent dat er 2 of 3 studenten op een kamer wonen. Een on-Nederlandse toestand maar hier heel gewoon. Ze beschikken over gemeenschappelijk douche- en toiletgebouwen. De niet-getrouwde studenten hebben ook gezamenlijk een keuken en eetzaal. Er werken 2 koks die 3 maaltijden per dag bereiden. De studenten bekostigen de maaltijden samen.

Verder zijn er dit jaar 15 getrouwde studenten. Zij wonen met hun gezinnen in een soort rijtjes huizen. Het zijn kleine huizen maar met een woonkamer, 2 slaapkamers, een houtvuurkeuken, douche en toilet. Buiten is er plek om (droog) te zitten en tussen de huizen is steeds ruimte om de was te drogen en voor de kinderen is er genoeg speelruimte. Het is daar een gezellig buurtje waar ik graag kom.

Midden op het terrein staan de klaslokalen, de bibliotheek met leeszaal en de kantoren van de docenten. Alles omgeven door veel bloeiende struiken en bloemen, palmbomen en bougainville, een typische tropische struik die het hele jaar bloeit.

Dan is er nog het deel waar de docenten wonen. Er staan 6 ruime villa’s verspreid over een groot oppervlak. Dat betekent dat ieder huis een grote eigen tuin heeft. Onze eigen compound is ongeveer 60 bij 40 meter. Een ideale speelplaats voor de kinderen waar een zandbak, een trapveldje, een grote kippenren, een volkstuintje en zelfs een soort kinderboerderij een plek hebben gekregen.

De rest van de 21 ha. wordt gebruikt voor fruitbomen zodat het seminarium zijn eigen sinasappels, citroenen, mandarijnen en pruimen heeft. Ook heeft iedere docent en iedere student een eigen “farm”, een groentetuin zouden wij zeggen. De getrouwde studenten verbouwen daar men name producten die ze zelf eten zoals yammen (een soort aardappel) maïs, pinda’s, ananas en bananen. De andere studenten verbouwen producten die te verkopen zijn en gebruiken dat geld voor hun studie.

Zorg voor elkaar

Dat we een soort dorp zijn uit zich in de zorg voor elkaar. De vrouwen zorgen voor elkaars kinderen wanneer ze naar hun farm gaan of boodschappen moeten doen. Ze helpen elkaar als er palmolie moet worden gemaakt, een zware klus waarbij palmolienoten moeten worden fijn gestampt. We groeten elkaar altijd met het schudden van handen en de vraag naar de gezondheid. Bij ziekte of verdriet bezoekt men elkaar en wordt er gebeden. Terwijl ik dit artikel schrijf ben ik ziek vanwege een zware keelontsteking. De hele dag lopen mensen in en uit om te groeten en “ashja” te zeggen, wat zo iets betekent als sorry. Soms is dat een beetje veel want men verwacht wel dat je uit je bed komt en even bij hen gaat zitten. Doordat ik erg ziek was heeft Hinne die taak maar op zich genomen en mij verontschuldigd. Het is aan de andere kant ook erg goed dat mensen wel komen en dat we van elkaar weten hoe het er voor staat. In vele huizen zal vanavond voor ons gezin gebeden worden.

Ons dorp is ook een religieuze gemeenschap. Doordeweekse dagen beginnen met een ochtendgebed en we sluiten de dag met een avondgebed, vaak geleid door een van de studenten. Iedere vrijdagavond hebben we een gezinsdienst. Voorganger is een van de studenten en vaak is er speciale aandacht voor de kinderen. Niet zoals in Nederland met eigen materiaal en eigen liederen maar in die zin dat het verhaal op een eenvoudige wijze wordt verteld en dat er soms iets van een toneelstuk is in plaats van een preek. Onze eigen kinderen zingen de liederen luidkeels mee en genieten van deze diensten. Ook tijdens deze dienst worden de zorgen en ziektes gedeeld. Ook de goede dingen die we ontvangen worden gedeeld. Dat is iets waar Hinne en ik ons steeds weer over verbazen. De levensstandaard is hier zo laag, zeker in verhouding tot Nederland. Hier is men blij met de kleinste dingen en dankbaar voor het goede. Ik hoop dat we daar iets van mee naar huis mogen nemen als ons contract is afgelopen. Dankbaarheid voor de goede dingen in dit leven, dankbaar voor de nieuwe dag en een goede nacht, dankbaar voor het eten op tafel en de (herkregen) gezondheid. De “schuilplaats” zullen we achter moeten laten, zo’n tuin krijgen we nooit weer, een speelplaats voor de kinderen, zo veilig en groot, zullen we nooit weer hebben. We hopen de dankbaarheid mee te kunnen nemen en later een gemeente te vinden waar de gemeenschapszin en de zorg voor elkaar groot is.

Elektronische Post

(FD, 4 september 2001)

Mijn column aan de krant van twee weken geleden is maar net op tijd binnen gekomen. Ik schrijf de columns op onze draagbare computer en zend het per email naar de krant. Ja, logisch toch. In Nederland is dit gewoon. Hier in Kumba moet je er echter nogal wat voor doen. Zo hebben wij geen eigen telefoon in huis. Ooit was hier een telefoonlijn. Lokale boeren echter hebben de telefoonkabels gebruikt om de geiten aan vast te zetten. Touw is immers duur, terwijl die draden zomaar in de lucht hingen! We gaan dus met de computer in de auto- ja, over die vreselijke modder weg waar we de four-wheel-drive bij nodig hebben om niet vast te komen zitten in de modder- naar de stad. We doen dat zo’n twee keer per week en combineren het e-mailen met het boodschappen doen op de markt en de post halen op het postkantoor. In de stad heb je een aantal kleine telefoon-winkeltjes: een klein kantoor met een bureau, 1 telefoon en een klok. Zodra er iemand komt om te bellen wordt de tijd opgenomen op deze keukenklok en zo het aantal gebruikte minuten bepaald. Als ik met de computer kom wordt de telefoonkabel uit het contact gehaald en die van de computer er in geplugd. Via de centrale computer (provider) in Douala, een grote havenstad

in Kameroen, worden onze e-mails de wereld over gestuurd. Tot zover geen probleem. Totdat er bijvoorbeeld een week lang geen goede telefoonlijnen zijn of de provider niet te bereiken is. Waarom niet? Dat is nooit duidelijk. Je rijdt dus naar de stad om de column voor de krant door te mailen en wat persoonlijke e-mails te versturen en je krijgt geen contact met Douala. Pech en morgen weer proberen. Weer diezelfde weg over ploeteren, weer proberen, geen contact. Zo reden we dag aan dag naar de stad en werd het dus dinsdag terwijl het stuk woensdag in de krant zou komen. Paniek. We besloten het stuk te faxen via een ander kantoortje waar ze een meestal functionerende fax hebben. Het ging goed en ik betaalde voor 2 bladzijden 5400 cfa, een vijfde deel van een maandsalaris voor een dominee hier in Kameroen!

De computer

We zijn overigens al zeer tevreden dat we sinds een jaar kunnen e-mailen vanuit Kumba. De eerste twee jaren van ons verblijf hier in Kameroen konden we alleen mailen in Douala. Eens per 5 weken gingen we een weekend naar Douala. Op vrijdag na school reden we erheen, zo'n drie en een half uur rijden over slechte wegen. We e-mailden dan vrijdagavond. Zaterdag zwommen we, deden boodschappen en beantwoordden de "acute" mails. Zondagochtend e-mailden we dan weer en voor 12 uur vertrokken we weer richting Kumba. Dit patroon herhaalde zich iedere 5 of 6 weken. Zo hadden we dus vaak reacties op ons schrijven na zo'n 10 of 12 weken. Dan is het nu een stuk makkelijker en beter.

.Punt NL.

Tijdens ons verlof van "simmer 2000 viel het ons op hoe normaal het gebruik van de computer is in het dagelijks leven en werken. Na iedere reclame volgt een ".punt NL". Dat was vreemd voor ons na twee jaar buitenland. Wij kunnen hier geen informatie via internet binnen halen, daarvoor zitten we hier te veel in de "bush" en zijn de telefoonlijnen te slecht. Niet iedereen heeft dat goed door helaas. Zo wilde ik een tijd geleden boeken bestellen voor de jongens. Ik schreef een e-mail naar het IVIO /wereldschool (daarover een volgende keer meer) met de vraag of ze een folder op konden sturen van nieuwe kinderboeken. Als reactie kreeg ik dat ik op .punt NL alle nieuwe boeken kon vinden. Wanneer ik dan terug schrijf dat ik hier geen internet ontvang stuurt men helaas geen folder. Jammer. Terwijl je toch zou denken dat zo'n wereldschool (juist) bedoeld is voor mensen die in "verre landen" wonen waar dit soort voorzieningen niet altijd aanwezig zijn.

Scannen

Zelfs op het Landelijk Diensten Centrum (Kerkinactie van de SOW-kerken in Utrecht waarvoor we werken) hebben ze onze situatie niet goed door. Zo ontvingen we een e-mail of we voor het blad "Vandaar", een tijdschrift over zending en werelddiaconaat, een foto konden scannen van ons gezin voor het volgende nummer. Graag per computer! Er stond nota bene niet eens een postadres meer bij. En dat is dan de kerk, die mensen uitzendt naar alle hoeken (en gaten) van de wereld en toch zou moeten weten dat er in de bush van Afrika, midden in het tropisch regenwoud, geen mogelijkheid bestaat om een foto te

scannen. De werkers “in het veld” beschikken niet over hetzelfde geavanceerde materiaal als de werkers op het LDC kantoor. Gelukkig niet!

Ik hoop dat deze bijdrage het Friesch Dagblad op tijd bereikt, dankzij de computer! Als het per post zou moeten gaan, zou u 6 weken of langer moeten wachten.

Geen naar-bed-rituelen in Afrika

(FD, 26 september)

We hebben een logé. De negenjarige Prince Nku is hier een paar dagen útfanhûs. Prince is een goede vriend van Leon en Jornt. Het is een prachtig kind, grote donkere ogen, klein van stuk en een goede voetballer. Hij en Leon speelden dagelijks voetbal, score-enter-pole, eentje in het doel en de ander die probeert te scoren. Lukt dat, dan wordt er gewisseld, dus bij scoren kom (enter) je in het goal te staan. Met Jornt ging hij de bush in, vallen zetten, in bomen klimmen, kattenkwaad uithalen. Hij heeft vier jaar op het seminarium gewoond met zijn ouders. In juli is het gezin verhuisd naar de eerste gemeente waar zijn vader nu pastor geworden is. In Mambanda, een dorp een paar kilometer buiten Kumba. Het blijft dus makkelijk voor de kinderen om bij elkaar op bezoek te gaan, met de auto zijn we er in twintig minuten. Zo hoefden de jongens niet echt afscheid van elkaar te nemen en komt Prince dus nog af en toe logeren.

Het gezin Nku bestaat uit zes mensen. Pastor Nku Frederick is een 36-jarige man die een late roeping heeft gehad. Na zijn studie heeft hij jarenlang gewerkt als leraar op een lagere school. Pas na zijn dertigste besloot hij theologie te gaan studeren. Na vier jaar studie is hij nu pastor. Zijn vrouw Anna heeft een soort middelbare detailhandelsschool gedaan. Om wat extra geld te verdienen bakt ze in de vroege ochtend Pofpof (kleine oliebolletjes) die ze op straat verkoopt aan de mensen die op weg zijn naar hun werk of naar school. Een pastor/dominee verdient hier ongeveer 30.000 cfa per maand. Dat is omgerekend 90 gulden en voor hier een gemiddeld inkomen. Ze hebben drie kinderen: hun oudste dochter Gitta van elf jaar, hun zoon Prince van negen jaar en dochter Noella van zes. Dan woont er nog een nichtje bij hen in huis, Rilindis. Zij zorgt samen met de moeder voor het huis en het eten. Ze gaat niet naar school. Haar eigen ouders kunnen haar school niet betalen en zo wordt het meisje als het ware uitbesteed. De drie eigen kinderen gaan wel naar school en zullen hoogstwaarschijnlijk ook de middelbare school wel afmaken. Hoewel het gezin niet veel verdient, zullen ze de kinderen proberen een goede basisopleiding te geven.

Schuimrubber

De familie Nku heeft vier jaar op het seminarium gewoond. Hier hadden ze een huis met twee slaapkamers. Alle kinderen sliepen op één kamer waar drie bedden stonden. Prince en Noella deelden een éénpersoons bed. Dat is hier heel gewoon. Mensen hebben vaak niet eens genoeg ledikanten en dan slapen de kinderen op een stuk schuimrubber op de grond. Het huis had verder een keuken met een houtvuur en aanrecht, een aparte wc en douche. Op het seminarium is elektriciteit. Nu woont de familie dus in Mambanda in de pastorie. Het huis heeft een woonkamer en twee slaapkamers. Op de kinderkamer staan twee bedden voor vier kinderen. Er is in deze pastorie wel elektriciteit maar geen waterleiding. Het dorp heeft op enkele plaatsen kranen die twee keer per dag open zijn. Iedere ochtend tussen zes en negen uur kan er water gehaald worden en 's avonds tussen vijf en zeven uur. Dat betekent dat de kinderen voor schooltijd met emmers water op hun hoofd heen en weer

lopen om genoeg water voor de dag te halen. Geen waterleiding betekent ook geen wc. In de tuin staat een húske: een gat in de grond met een plank erboven, niet eens een tonnetje! Zo is de familie in status er erg op vooruit gegaan maar in voorzieningen niet.

Prince logeert hier een paar dagen en geniet. Hij kleurt vele kleurplaten (thuis zijn immers geen stiften en kleurpotloden) en kijkt video's (thuis is geen tv). Hij eet ons zelfgebakken bruin brood en onze boontjes met aardappelen maar geeft duidelijk te kennen dat het eten van zijn moeder lekkerder is. 's Avonds gaat hij met Leon of Jornt in bad. Hij geniethelemaal van de ruimte op het éénpersoonsbed! Prince gaat gelijk met onze jongens naar bed. Voor zijn doen erg vroeg, maar hij slaapt als eerste. Afrikaanse kinderen kennen niet de bed-rituelen die wij er op na houden: bad, tandenpoetsen en voorlezen. De meeste Afrikaanse kinderen gaan naar bed - soms ongewassen - wanneer ze moe zijn en (bijna) omvallen. Jammer is dat, want ze krijgen structureel te weinig slaap hetgeen hun gezondheid en schoolprestaties niet ten goede komt. Het voordeel van 's avonds opblijven is de koelte. Veel families zitten 's avonds heerlijk buiten voor het huis. Dat is het gezelligste deel van de dag. De kinderen rennen nog rond, de moeders vlechten elkaars haar, poffen de vers geogste maïs op een klein vuurtje en praten. Praten over de toekomst, het niet meer op het seminarium wonen maar als pastor en njango (dominees-mevrouw) in de pastorie. Dat de toekomst niet altijd beter en makkelijker is dan hier op het seminarium is duidelijk. Ook al ploeteren ze dan al maanden door de modder en is er weinig geld te besteden (de beurzen zijn erg laag), het leven is hier goed en gezellig. Na vier dagen brengen we Prince weer naar Mambanda. Hij heeft genoten van het logeren, van het spelen met onze jongens, van de video's en de Playmobiel. Ze hebben alle drie een auto gemaakt van een lege plasticfles met wielen van oude slippers. Natuurlijk is hij ook blij weer thuis te zijn. Logeren is leuk maar bij je eigen ouders is het toch het best.

Een school met twee kinderen

(FD, 11 oktober 2001)

Een gewone schooldag. "In het restaurant bestellen we rauwkost met saus en twee omeletten", is de zin die Jornt voor zijn dictee moet opschrijven. Een typisch Nederlands dictee, want hier komen we nauwelijks in restaurants, gewoon omdat die er niet zijn. Om de week schrijft hij een dictee van tien zinnen. De andere leerling, Leon, is intussen aan het rekenen. "De entree voor het zwembad is 7,00 gulden voor volwassenen en 3,50 gulden voor kinderen. Hoeveel moet jullie eigen gezin betalen?" Er is in Kumba helaas geen zwembad. Toch maakt hij de sommen met veel plezier. Onze kinderen gaan naar een privé-school. Het is de JO(rnt)LE(on) school, een school met twee kinderen in de klas en met hun moeder als juf! Het lokaal is in de logeerkamer van ons huis. In het lokaal staan drie tafels, wat kasten en er hangen veel gezellige platen aan de muur. Boven de deur hangt een heuse bel!

De bel gaat 's ochtends om half acht. Dan gaat mijn rol van mem over naar juf, en mijn taal van Fries naar Nederlands. Vrij consequent noemen de kinderen mij in school juf. Soms, wanneer we erg gezellig bezig zijn en er wat privé-dingen aan de orde komen op school, zeggen ze wel eens mem. Leon en Jornt lezen eerst ongeveer vijftien minuten in hun eigen leesboek. Ik leg vast wat schoolspullen klaar of ruim nog wat op. Is dat al gedaan, dan is het ook makkelijk om nog even de wasmachine aan te zetten of onze kok instructies te geven over het menu van de dag.

Volgorde

Om kwart voor acht beginnen we met de les. Ze hebben een vast programma voor elke dag, al kiezen ze zelf de volgorde van de vakken. Zo wil Jornt nooit met rekenen beginnen en Leon juist wel. De lesboeken komen allemaal van het IVIO/wereldschool in Lelystad. Dat is een organisatie die onderwijsbegeleiding en materiaal verzorgt voor kinderen in het buitenland die niet naar een plaatselijke school kunnen. Dat is bij ons het geval. De scholen in Kumba zijn van een laag niveau en de klassen zijn groot. Zo zitten er tussen de zestig en honderd kinderen in een lokaal en het enige materiaal dat er is, is een schoolbord en krijt. De wereldschool stuurt ieder jaar een volledig schoolpakket, dat wil zeggen dat alles wat een kind per schooljaar nodig heeft in het pakket zit. Zo zitten er pennen, stiften, schriften, etuis, schoolboeken en werkboeken voor alle vakken en toetsboeken voor ieder vak. Voor de lesgevende ouder is er voor ieder vak een uitgebreide handleiding. Die handleiding is onmisbaar. Daar staat per vak in wat het kind per dag moet doen en wat je als juf moet uitleggen. De dagen en weken zijn genummerd zodat ik ook weet of we nog op schema werken. Het pakket bevat ook een grote hoeveelheid creatief materiaal zoals vouwblaadjes, crêpepapier, klei, verf, breipennen en borduurgaren. Zo krijgen de kinderen dus gewoon rekenen, natuur, taal, spelling, handenarbeid, aardrijkskunde en geschiedenis. Vakken die we zelf hebben toegevoegd zijn; (voor)lezen, lezen in de encyclopedie, godsdienst, Fries en Engels. Onze schooldagen zijn niet zo lang. We houden speelkwartier van half tien tot tien uur en gaan dan weer tot twaalf uur door. Twee middagen in de week zijn er nog andere activiteiten: op dinsdag hebben ze handenarbeid van een Duitse collega en op donderdag is er kinderclub (met andere Europese kinderen in Kumba). Hinne geeft de kinderen eens per week muziekles.

Toetsen

Per vak is er na ieder onderdeel of hoofdstuk een toets. Zo maken ze dus verschillende toetsen per week. Al die toetsen kijk ik zelf na en ik bespreek de eventuele fouten met de kinderen. Daarna sturen we de toetsen op naar de Wereldschool. Aan die school zijn verschillende leerkrachten verbonden die het schoolwerk ook weer nakijken. Hun Nederlandse juf, Catherina, beoordeelt de toetsen, geeft een cijfer en maakt twee keer per jaar een rapport. Zoals u intussen weet gaat de post erg traag. Voordat mijn pakketje toetsen bij Catherina aankomt en zij het weer heeft teruggestuurd, zijn we een paar maanden verder. Zo komt het dus ook dat de kinderen pas in mei hun kerstrapport hebben gekregen. Wonderlijk snel ginghet overgangsrapport. Dat is al binnen. We hebben vorig schooljaar hard gewerkt en waren in mei al door het schoolwerk heen. In mei begonnen de kinderen met de volgende groep: Jornt met groep 7 en Leon met groep 6.

Dat het niet altijd meevalt je eigen kinderen les te geven, is denk ik wel duidelijk. De eerste twee jaar heb ik ervan genoten. Als gezin ben je hier erg op elkaar betrokken. Na jaren van drukte en stress in Nederland was het heerlijk om zoveel tijd samen door te brengen. Toen we hier drie jaar geleden kwamen, begon Leon met groep 3 en het is fantastisch om je kind het lezen en schrijven bij te brengen en te zien hoeveel ze oppikken in één jaar. Trots was ik op hem na dat eerste jaar en op mezelf. Het tweede jaar was ook fijn. Jornt kreeg extra vakken als geschiedenis en aardrijkskunde. Prachtige vakken voor een kind dat van lezen houdt en nieuwsgierig is. Na deze twee boeiende eerste jaren gingen we met verlof naar Nederland. Bij terugkeer had ik het een tijd moeilijk. Ik vond het zwaar om alle

dagen de kinderen om me heen te hebben en zo aan huis gebonden te zijn. Ook was de uitdaging er een beetje af. Toch hebben we ook het derde jaar hard gewerkt. Het lesgeven aan je eigen kinderen is een unieke ervaring die ik niet graag had willen missen. Toch gun ik de kinderen over drie maanden weer een echte juf op een echte Nederlandse school.

De rituelen van de zondagmorgen

(FD, 23 oktober 2001)

Zondagmorgen. Er zijn van die zondagse rituelen. Zo hebben wij altijd een gekookt eitje bij het ontbijt op zondag en luisteren we naar muziek uit Taizé, (kloostermuziek uit Frankrijk). Tijdens het ontbijt bespreken we wie er die ochtend naar de kerk zal gaan. Vaak gaat er maar een van ons tweeën. De ander blijft thuis met de kinderen. Deze zondag ga ik naar de kerk en blijft Hinne thuis. Sinds een week hebben we gasten: Marijke en haar 10 jarige dochter Meriam. Marijke zal tot de Kerst les geven aan onze jongens en haar eigen dochter. Meriam spreekt nog geen Engels en de kinderen besluiten om vandaag niet naar de zondagsschool te gaan. Marijke en ik gaan naar de kerk. Hinne geeft dan vanochtend zelf zondagsschool thuis; een verhaal uit de bijbel, mooie muziek op de achtergrond en vaak een creatieve uitwerking bij het verhaal. Zo hebben ze al tekenboeken vol met verhalen.

Vandaag wordt er in de kerk aandacht besteed aan het overlijden mister Philip Neba. Meneer Neba was de aannemer/timmerman van de kerk. Hij is in mei overleden en zijn gezin komt deze zondag naar de kerk om hem samen met de gemeente te herdenken. Hij is overleden en begraven in Bafut, zijn geboorte dorp. Tien voor negen vertrekken we. Het is al warm en na 10 minuten lopen zijn we al bezweet. Hoewel er nog veel regen valt, lopen de temperaturen al weer flink op. De kerk staat aan de rand van het seminarium-terrein. Via kleine paadjes en tussen de tuintjes door lopen we naar de kerk. Zes jaar geleden is men begonnen deze kerk te bouwen. Toen het seminarium hier zo'n dertien jaar geleden gebouwd werd, kwamen er rondom steeds meer mensen wonen. Het dorp Kosala groeide en men besloot een eigen kerk te stichten. De aannemer, mr Philip Neba, werd gevraagd tekeningen te maken en met de bouw te beginnen. Toen wij hier drie jaar geleden kwamen wonen, stonden de muren al en lag er een tijdelijk dak op van zinkplaten. Bij veel regen werd de helft van de kerkgangers nog nat! Nu zit er een nieuw dak op en zijn de stukadoors bezig met de muren. Het is een grote kerk met plaats voor meer dan 500 mensen. De vloer is nog van aarde en kerkbanken of stoelen zijn er ook niet. We zitten op lage bankjes en de mensen op de achterste rijen zitten zelfs alleen maar op een smalle plank die op wat stenen steunt. Ook de preekstoel en de tafel zijn primitief. Van de overgebleven betonblokken heeft men een preekstoel gebouwd, op zondag komt er een mooi wit kleed over en het lijkt net echt. Een gewone keukentafel doet dienst als avondmaaltafel, een paar stenen onder de poten om het geheel wat te verhogen. Met beperkte middelen kan er veel.

Als we om negen uur in de kerk komen, zijn er zo'n vijftig mensen. De dienst begint met een processie van een van de koren, met de dominee en de andere medewerkers erachteraan. De diensten verlopen hier volgens een vaste liturgie, dus veel variatie is er niet. Het liedboek lijkt qua melodie en teksten veel op het liedboek van Johannes de Heer. Gelukkig wordt er veel door de koren gezongen. Onze gemeente telt acht koren. Ieder zondag wordt er zeker door vijf koren gezongen en dat brengt veel leven in de brouwerij. Een koor zingt vaak een chorus, een refrein-lied, een korte tekst met veel herhaling. Een van de koorleden zingt voor, het koor volgt en dan zet ook de gemeente in. Dit ritme herhaalt

zich voor lange tijd. De drums begeleiden het zingen. De mensen klappen in hun handen en het ritmisch bewegen maakt er een swingend spektakel van.

Afkondigingen

De gehele dienst is in het Engels behalve de preek. Die is in het Pidgin, de lokale mengtaal. Wanneer we aan de preek toe zijn, na ongeveer een uur, zit de kerk voor driekwart vol. Na de preek volgen de afkondigingen. Aangezien de kerken hier geen kerkblad kennen (denk aan kosten en analfabetisme) worden alle mededelingen mondeling gedaan: belangrijk nieuws uit de gemeente, spreekuur van de oogdokter die speciaal uit Bafoussam komt, het preekrooster, de opbrengst collecte, vergaderingen van groepen/koren/kerkenraad etc. Ook worden alle gasten persoonlijk welkom geheten. Al met al zijn we dan weer bijna een uur verder.

Vandaag is er na de afkondigingen gelegenheid voor de familie van mr Philip om iets te zeggen. Zijn oudere zuster vertelt over zijn leven, zijn werk, zijn gezin (twee vrouwen en vijf kinderen), zijn ziekte en sterven. Zijn foto staat op de tafel. De kinderen, een van de twee vrouwen, zijn broers en een andere zus worden voorgesteld. Dan volgt er een collecte die in zijn geheel bestemd is voor de familie. Daarbij wordt duidelijk aangegeven dat het geld gebruikt moet worden voor het schoolgeld van de kinderen en niet voor het aflossen van schulden. De collecte brengt relatief veel geld op. Een collecte is hier een feestelijke gebeurtenis. Er is weer een koor dat uitbundig zingt, al dansend gaan alle gemeente leden naar voren en doen hun geld of goed in de mandjes. Het is fijn om even in beweging te zijn na twee uur zitten op een houten balkje. Wanneer we bijna aan het eind van de dienst zijn, stelt de dominee voor om de speciale herdenkingsrituelen uit de traditie weer in ere te herstellen. Al dansend en zingend gaan we door de kerk, rondom de banken. De familie voorop. De foto van mr Philip gaat van hand tot hand en de familie wordt door iedereen begroet. Na drie rondjes gaat iedereen weer naar zijn of haar plaats en spreekt de dominee de zegen uit. Om half één zijn we thuis. Hinne heeft de koffie klaar. De zondagse kopjes staan op tafel en in het zondagse kannetje zit de geklopte warme melk. Ook dat is zo'n zondags ritueel.

Handelen in de Harvestdienst

(FD, 13 november 2001)

“Een tas vol sinasappels, wie biedt? 200, 300, 350.... 350 eenmaal andermaal.., verkocht”. Zo, die tas sinasappels is voor mij. De sinasappels worden bij mij gebracht en de 350 cfa (francs) doe ik in het mandje. Even later bieden we ruim tegen elkaar op voor een grote kam bananen. Voor 1500 cfa is die ook voor mij. Het fruit voor deze week is binnen. Het is wel de vraag hoe ik alles thuis krijg, die bananen zijn niet te tillen! Het is druk handelen in de kerk vandaag. De gemeente is meer dan een uur aan het bieden en kopen. Het is vandaag Harvest Thanksgiving. In onze Nederlandse kerken is dit de Dankdag voor gewas en arbeid. Deze dag staat misschien ver weg van de gemiddelde Nederlandse kerkganger. Hier is het een van de belangrijkste gebeurtenissen in de kerk. De Harvestdiensten zijn aan de ene kant een teken van dank voor de oogst, dank voor het leven en het welzijn, dank voor het loon dat we hebben verdiend. Het is dan ook zo dat er daadwerkelijk een deel van de oogst naar de kerk wordt gebracht. Aan de andere kant is het ook kerkbalans. Met het geld bijeengebracht

tijdens de Harvest wordt de Presbyteriaanse Kerk draaiende gehouden. De kerk heeft dan ook niet slechts één enkele Harvest-dienst. 14 Oktober zijn we gestart en de diensten lopen door tot in januari. Iedere drie weken is er dan ook Harvest-dienst en dan zijn twee van de vele groepen en koren aan de beurt om hun Harvest, hun kerkbijdrage, in de kerk te offeren. De eerste zondag is de zogenaamde startdienst van de Harvest. Dan worden alle groepen uitgenodigd om hun deel van de Harvest te brengen. Iedereen is dan gekleed in het groepsuniform; de vrouwen van de vrouwenvereniging dragen hun gele omslag-rok, witte blouse en gele hoofddoek; de mannen hun speciale mannenvereniging-blouse met een afbeelding van de vissende discipelen; de jeugdvereniging een witte blouse en zwarte broek of rok; het Engelse koor met groene toga's; het halleluja-koor met zwarte jurken en het gospelkoor in paars. Er is ook een groep die willekeurig gekleed is: de docenten van het seminarie en hun partners. Wij hebben geen uniform.

Bemoedigen

Twee groepen komen zingend naar voren met hun mandje met geld en de producten uit hun tuinen voor de verkoop. Het geld wordt direct geteld door de hiervoor benoemde kerkvoogden, de producten worden bij elkaar op een stapel gelegd. Vandaag zijn ook de leden van de jeugdvereniging in grote getale aanwezig. Dat is een beetje mijn groep, ze noemen mij hun moeder. De rol die ik heb gekregen is om hen te onderwijzen en te ondersteunen. Van dat leren breng ik niet zoveel terecht. Veel leden van de jeugdvereniging zijn onze eigen studenten en die weten vaak meer van het christendom en het geloof dan ik. Mijn bescheiden rol is om hen te bemoedigen in hun activiteiten en bijeenkomsten; er te zijn wanneer ze vertrekken en weer thuiskomen van hun jaarlijkse provinciale bijeenkomst en hen financieel te ondersteunen. Voor iedere Harvest naai ik leuke dingen voor de verkoop. Dit jaar heb ik katoenen boodschappentassen gemaakt. Bij deze startdienst brengen we er eentje voor de verkoop. De tas brengt 1500 cfa op, een mooi bedrag. Het gehele bedrag, dat deze zondag door de jeugd wordt binnen gebracht, is 14.000 cfa. Hun richtbedrag is rond de 65.000 cfa, dus er is een klein begin. Ze zullen nog hard moeten werken om het richtbedrag te halen. Vorig jaar hadden ze het bedrag ruim overschreden en samen 114.000 cfa bijeengebracht. Ik hoop dat het dit jaar weer gaat lukken.

En dan begint de verkoop. Tijdens de dienst dus, na de preek en voor de voorbeden. Een aantal mensen wordt aangewezen als marktmeester en roepen luid wat er te koop is en wie er wil bieden. Na het eenmaal, andermaal wordt het product bij de koper gebracht en het geld weer naar de kerkvoogden om te tellen. Aan het einde van de verkoop is dan - na lang tellen - duidelijk hoeveel geld de groepen hebben opgebracht.

Het geeft ons altijd een wat dubbel gevoel. Aan de ene kant is het de Thanksgiving, de dankbaarheid voor de oogst, voor wat men heeft verdiend. Aan de andere kant is het ook gewoon een moeten want er moet aan een bepaalde norm worden voldaan. Iedere groep heeft een richtbedrag dat bijeengebracht moet worden. Met het verkopen tijdens de dienst hadden Hinne en ik in het begin veel moeite. We vroegen ons af of dat onderdeel moest zijn van de eredienst. Het brengen van de Harvest is goed om tijdens de dienst te doen, maar de verkoop zou toch ook na de dienst kunnen? We moesten denken aan het verhaal uit de bijbel waar Jezus de tempel binnen komt en de tafels van de handelaren omver smijt en zegt: "Mijn huis is een huis voor gebed, jullie hebben er een rovershol van gemaakt" (Mattheüs 21:12-17). Intussen zijn we er aan gewend en doen we ook mee aan het kopen van de producten. Tja, we worden meer en meer Kameroense Presbyterianen. We wennen

zelfs al aan het uren in de kerk zitten. Het is vandaag 12.50 uur als ik de kerk verlaat (om 9.00 uur zijn we begonnen). Met de sinasappels en de bananen. Gelukkig zijn er twee studenten die me helpen de bananen te dragen. "Eenmaal, andermaal, verkocht!"

Zelfdokteren in de bush van Kameroen

(FD, 6 december 2001)

Daar zit hij, stil en teruggetrokken in een hoekje van de leeszaal. Zijn gezicht nog lelijk door de wonden, zijn oog nog half dicht. Als ik hem begroet en Asjha (sorry) zeg, is hij blij me te zien. "Thank you for your care ma", zegt hij, "I'm back" (bedankt voor je hulp ma, ik ben terug). Flaubert Fangtang, een derdejaars student. Een aantal maanden terug kreeg hij plotseling allerlei blaasjes op zijn gezicht. En omdat we nogal ver van het dichtstbijzijnde ziekenhuis wonen, komen veel studenten eerst naar Imay Dah toe. Mevrouw Dah is de Zwitserse echtgenoot van onze Kameroense directeur. Zij is vroedvrouw in het Presbyteriaanse ziekenhuis in Kumba en zo'n beetje de verpleegkundige/arts van het seminarium. Bijna iedere dag kloppen mensen bij haar aan de deur voor advies en hulp. Ook Fangtang kwam daar op een avond aan de deur. Ik zat net bij Imay te buurten en samen hebben we naar de zieke gekeken. Vanaf zijn voorhoofd, over zijn neus tot op een wang zaten allemaal blaasjes, zoiets als brandblaren. Het bleek, volgens Imay, duidelijk om een herpesinfectie te gaan. Wij zouden zeggen een koortslip maar dan op het gezicht. We haalden het boek "Where there is no Doctor" erbij om het ook aan Fangtang zelf te laten zien en lezen. Dit boek is een handboek waarin in eenvoudige taal allerlei ziekten (en de behandeling) worden omschreven. Onmisbaar voor mensen die in de bush leven. Het boek schreef rust voor om de infectie te genezen, voor tenminste vier tot zes weken. Ook pijnstillers mochten worden gegeven. Bij een herpesinfectie gaat het om een virus en niet om een bacterie. Een bacteriële infectie kan met antibiotica worden bestreden. Helaas willen de mensen hier altijd medicijnen, het liefst antibiotica. Imay gaf hem aspirine voor de pijn en smeerde wat Gentiaan Violet op de open plekken. Door dit plantaardige middel drogen de plekken een beetje op. Hij zag er wel gek uit, want Gentiaan Violet kleurt alles knalpaars.

Traditionele genezer

Twee dagen later is hij weer bij Imay. Het gezicht ziet er nu ernstig uit en het oog lijkt nu ook geïnfecteerd. Imay stuurt hem de volgende ochtend naar het ziekenhuis om het oog te laten controleren. Het oog blijkt gelukkig niet te zijn geïnfecteerd. Intussen zijn ook andere mensen (leken) zich met de zieke gaan bemoeien. Het lijkt ook nogal ernstig, de vele blaasjes en dan een paars gezicht vanwege de Gentiaan Violet. Mooi lijkt het niet. Fangtang is onzeker en hij twijfelt aan Imay's diagnose. Anderen adviseren allerlei andere medicijnen en behandelingen en dat past natuurlijk beter in het plaatje dan de voorgeschreven rust zonder medicijnen. Op zaterdagochtend gaat hij naar een ander ziekenhuis. Daar schrijven ze hem voor 24.000 cfa aan medicijnen voor (een maandbeurs voor onze studenten bedraagt 20.000 cfa en men kent hier geen verzekering). Na twee dagen zal hij genezen zijn, volgens de dokter. Op dinsdag is hetechter nog ernstiger. Het oog zit dicht en hij heeft veel pijn. Zijn moeder komt op bezoek en neemt hem mee naar een traditional healer (traditionele genezer) in Owe, op tweeënhalve uur rijden van hier. Daar wordt hij behandeld met

natuurlijke medicijnen en worden zijn wonden gedept met kruidenmengsels. Na een week komt hij weer terug op het seminarium. Zijn gezicht ziet er ernstig, zo niet vreselijk uit en hij heeft nog steeds veel pijn. In overleg met de dokter van ons Presbyteriaans ziekenhuis en Imay gaat Fangtang naar Baffoussam, een stad op zes uur rijden van hier, waar onze kerk een oog-ziekenhuis heeft, onder meer om te herstellen van de bijwerkingen van de eerdere behandelingen. Daar zal hij al met al vier weken verblijven en wordt er met name geprobeerd het oog, het gezichtsvermogen, te redden.

Antibiotica

Hoe Afrikanen omgaan met ziekte en gezondheid is voor ons vaak moeilijk te begrijpen. Wij probeerden in Nederland vaak zolang mogelijk zonder medicijnen door te gaan en zeker niet veelvuldig antibiotica te gebruiken. Afrikanen zijn erg gefixeerd op medicijnen. Niemand verlaat het ziekenhuis zonder medicijnen en vaak met meer dan één soort. Bijna standaard worden ook vitamine- en ijzer preparaten voorgeschreven, wat op zich niet slecht is voor zieke en verzwakte personen. Ziekenhuizen fungeren hier trouwens als gezondheidscentra. Men kent hier geen huisartsen en gaat dus voor iedere vraag naar het ziekenhuis. Nu moet ik eerlijkheidshalve toegeven dat wij hier veel meer antibiotica slikken dan we ooit in Nederland zouden hebben gedaan. Maar we leven hier midden in de tropen, in een zwaar klimaat. Ieder wondje bijna gaat ontsteken, iedere puist begint te etteren. Zo heb ik net zelf drie weken met een wond aan mijn voet gelopen. Het begon als een pijnlijk plekje net op de rand van de schoen en werd een heel vervelend abces. Onder plaatselijke verdoving moest het worden geopereerd. Twee soorten antibiotica heb ik geslikt en behoorlijk veel aspirine! Medicijnen zijn makkelijk verkrijgbaar, zelfs op de markt. Een apotheek is hier net een winkel en medicijnen kun je zonder recept kopen. Wanneer je kind hoest en verkouden is, dan haal je een doosje antibiotica. Mensen weten vaak weer niet dat een verkoudheid ook een virus is en geen bacterie en dat antibiotica dan niet helpt. Als ik dan vertel dat kinderen in Nederland veelvuldig verkouden zijn en we dan in principe niets doen, begrijpen ze dat niet. In de cursussen die we de moeders op het seminarium geven, proberen we hen de basisbeginselen van gezondheid en ziekte bij te brengen. Ze krijgen standaard het boek "Where there is no Doctor" om daarin zelf antwoorden te vinden op hun vragen. Maar het verlangen naar medicijnen zit diep. De angst je kind of familielid te verliezen is erg sterk. Dus beter te veel en te vaak medicijnen slikken dan een keer te weinig. Het feit dat medicijnen toch relatief duur zijn, lijkt geen probleem. Men leent geld en eet wel wat minder. **Gebed**

Nu is Flaubert Fangtang dus weer terug op het seminarium. Zwak en moe van al het reizen en van alle medicijnen. Zijn gezichtsvermogen lijkt goed te zijn, alleen het gebruiken van het oog is zeer vermoeiend. Hij houdt een les van een uur niet vol en kan nauwelijks zijn lessen voorbereiden omdat het lezen van de teksten nog te vermoeiend voor hem is. Maar zijn plek in de klas is niet meer open, zijn bed niet meer leeg. Gelukkig wordt hij veel geholpen door zijn medestudenten en ook de docenten doen hun best een wat aangepast programma voor hem te maken. Ook wordt er dagelijks voor hem gebeden.

Speeches bij iedere gelegenheid

(FD, 12 december 2001)

Het is maandagmiddag drie uur. De drum gaat als teken dat de lessen weer beginnen. De drum is onze klok, onze schoolbel zou je ook kunnen zeggen. Aan het begin van elke activiteit wordt er een bepaald ritme gedrumd zodat men weet hoe laat het is. De studenten gaan ieder weer naar hun eigen klaslokaal of naar de bibliotheek om te studeren. De echtgenotes van de getrouwde studenten - dat zijn er dit jaar twaalf - gaan ook richting hun lokaal in het Vrouwencentrum. Een paar jaar geleden is er met geld van de Nederlandse Hervormde Kerk/Kerkinactie een Vrouwencentrum gebouwd hier op het seminarium. In dit gebouw bevindt zich een grote ruimte voor gezamenlijke (seminarium) activiteiten, een klaslokaal, een keuken voor kooklessen, een opslagruimte, toiletten en een EHBO-post. Het Vrouwencentrum wordt intensief gebruikt. Nu de kapel nog in aanbouw is, wordt de grote zaal onder andere voor het ochtend - en avondgebed gebruikt. Ook de gezinsdienst, die we iedere vrijdagavond hebben, wordt gehouden in het Vrouwencentrum.

Hulpvragen

De echtgenotes van onze studenten, ik noem ze in dit stuk de vrouwen (niet de vrouwelijke studenten!), volgen tijdens hun verblijf op het seminarium een groot aantal cursussen. We vinden dat zij op hun taak als predikantsvrouw moeten worden voorbereid. Zij zullen een belangrijke rol spelen in de gemeente waar ze geconfronteerd worden met vragen over gezondheid en ziekte, leiding moeten geven aan de vrouwenvereniging, etcetera. Vaak hebben zij niet de gelegenheid gehad om hun middelbare schoolopleiding af te maken. In de groep van dit jaar is een groot verschil in opleidingsniveau. Twee vrouwen zouden naar de universiteit kunnen, gezien hun vooropleiding. Twee vrouwen hebben een lerarenopleiding gevolgd en drie andere hebben bijvoorbeeld de basisschool niet eens afgemaakt. Dat is niet altijd makkelijk voor het lesgeven! De vrouwen krijgen vier cursussen per semester, dus per half jaar. Wanneer ze na twee jaar het seminarium verlaten, hebben ze zestien (vier maal vier) cursussen gevolgd. Vakken die tijdens deze twee jaar op het programma staan zijn: naaien en verstellen, bijbelstudie, Engels, handwerken, kinder- en jeugdverzorging, EHBO, koken, huishoudkunde, communicatie en presentatie, handenarbeid en tuinieren. Er wordt lesgegeven door de echtgenotes van de seminariumdocenten. Het aangeboden cursuspakket hangt dus ook af van de deskundigheid van de aanwezige docentenvrouwen. Sinds onze komst hier heb ik zeven cursussen gegeven. Dit semester geef ik op maandagmiddag een cursus over communicatie en presentatie. In de veertien lessen van deze cursus probeer ik met hen te werken aan het verbeteren van hun presentatie; het geven van lezingen en toespraken, bijbel-lezen in de kerk en stemgebruik. Een soort cursus "spreken in het openbaar". Daarnaast besteden we tijd aan wat simpele gesprekstechnieken omdat ze, als toekomstige dominees-vrouw, geconfronteerd zullen worden met hulpvragen uit de gemeente.

Speechen

Vanmiddag zijn we bezig met het houden van een speech. In de voorafgaande lessen heb ik theorie gegeven over het voorbereiden en het schrijven van een speech en heb ik een paar voorbeelden gegeven. In Kameroen vindt men speechen erg belangrijk. Bij iedere

gelegenheid worden er speeches gehouden en ik moet zeggen dat we dat echt op prijs zijn gaan stellen. Ik heb er ook veel van geleerd. Tussen haakjes: We hebben tijdens het verlof van Simmer 2000 weer gemerkt dat het in Nederland toch vaak wat (te?) informeel toegaat: Fijn dat jullie er zijn, ga zitten. Er is daarin een soort verlegenheid, een gevoel van doe maar gewoon. Terwijl het heel goed kan zijn om bij een bepaalde gelegenheid weer even te noemen waarom je bij elkaar bent. Of je dankbaarheid uit te spreken voor de aanwezigheid van je gasten en hen te laten horen hoe blij je met hen bent.

Kritiek

Dat hier in Kameroen ook niet iedereen goed kan spreken, blijkt wel tijdens de les. Als huiswerk moesten ze een speech schrijven voor een bepaalde gelegenheid. Om de beurt moeten ze hun speech voordragen. De rest van de klas geeft commentaar, zowel op presentatie (houding, lichaamstaal, kijkt ze de mensen aan?, stemgebruik, etc) als op inhoud (is wat ze zegt correct?). Het is duidelijk dat we een aantal natuurtalenten in de groep hebben. Maar meer dan de helft heeft grote moeite met de speech, zowel met de inhoud als met de presentatie. Ik geef een ieder zoveel mogelijk opbouwende kritiek en vraag hen de speech opnieuw te schrijven en vooral thuis luidop te oefenen. Na het oefenen van de speeches gaan we naar de grote zaal van het vrouwen centrum. Daar doen we allerlei lichaams- en stemoefeningen. Even ontspannen na een zware les.

Aan het einde van de les zeg ik, min of meer als grap, dat ze allemaal een afscheidsspeech voor mij moeten houden bij mijn vertrek over drie weken en dat de speech een deel is van hun examen. Dat had ik niet moeten zeggen. Ze vinden het vreselijk dat ik met de kinderen naar Nederland vertrek. In de afgelopen drie en een half jaar ben ik zelf ook verknocht geraakt aan dit seminarium en aan het leven en werken hier. Toch is het voor de grote jongens beter wanneer ze weer integreren in het Nederlandse schoolsysteem. Zelf verlang ik er naar om wat meer anoniem door het leven te gaan. Hier hebben we qua positie en qua huidskleur toch wel een opvallende rol en wordt er veel en vaak een beroep op ons gedaan. Daar is niets mis mee, maar ook niet altijd makkelijk. Als ik dan zeg dat we er ook naar verlangen weer dichterbij de ouders te wonen, begrijpen ze dat wel. Hoe mijn eigen afscheidsspeech gaat klinken, weet ik nog niet. Ik heb hier wel geleerd hoe en wat ik moet zeggen. Maar of ik dat zonder tranen en gesnotter kan, dat weet ik niet. Ik zal het goed voorbereiden en luidop oefenen. Op die manier kan ik laten zien wat ik van hen geleerd heb deze afgelopen jaren.

De verhuisdozen stapelen zich op

(FD, 22 december 2001)

In twee hoeken van het huis staan de dozen al hoog opgestapeld. De verhuizing van een deel van onze spullen is eind deze week gepland. Ruim een half jaar geleden hebben we, in overleg met onze werkgever (Kerkinactie/SOW-Kerken) besloten dat een deel van ons gezin vervroegd huiswaarts keert. We maken ons vierjarig werkcontract in Kameroen dus niet af als gezin. Dat was geen eenvoudige beslissing. Want dat betekent dat we het komende halfjaar het zonder elkaar moeten stellen, en dat nadat we drie en een half jaar erg op elkaar aangewezen zijn geweest. Vlak voor kerst reizen we met elkaar naar Nederland. We zullen de kerstdagen bij familie doorbrengen en begin januari verhuizen we naar ons tijdelijke

adres in Utrecht, het guesthouse van het Landelijk Dienstencentrum van de SOW-kerken. Hinne, mijn man, vertrekt eind januari weer naar Kameroen. Hij gaat het contract afmaken. Hij zal zijn laatste semester lesgeven. Hij zal nog één keer de selectie van de nieuwe eerstejaars studenten verzorgen; nog één keer het afstuderen van de derdejaars meemaken en de aansluitende feestelijke bevestigingsdienst. Voor Hinne had het contract wel verlengd mogen worden. Hij houdt van het seminariumleven met de intensieve persoonlijke contacten en het geconcentreerde academische klimaat.

Dat is anders voor mij en de kinderen. Hoewel we hier allen erg genieten, missen de oudste twee kinderen leeftijdgenoten om mee te spelen. Ook voelen we duidelijk de nadelen van de thuis-school. Na drieëneenhalf jaar lesgeven aan de eigen kinderen is mijn energie op. Jornt gaat volgend schooljaar naar groep 8 en dan al naar de middelbare school. Om zo vanuit de rimboe en een twee-leerling school naar een grote middelbare school te moeten, is wel een grote overgang. We gunnen hem een goede overgangperiode. Dat het voor beide jongens moeilijk is om afscheid te nemen is duidelijk. Leon zei het mooi vandaag: In de morgen vind ik het niet leuk dat we naar Nederland gaan maar in de avond heb ik er wel weer zin in. Ze genieten van de vrijheid, de natuur, hun vele dieren. Toch weten ze ook beide goed de voordelen van Nederland. Een bibliotheek om eindeloos boeken te lenen, lekker bruin brood met hagelslag, weer fietsen. En natuurlijk verheugen ze zich er op de pakes en beppes, vriendjes en familie vaker te zien. Zelf kan ik me ook verheugen op Nederland. Dan verlang ik bijvoorbeeld naar van die stomme dingen als het kopen van sokken en winterschoenen. Na drieëneenhalf jaar op dezelfde sandalen te hebben gelopen, ben ik die nu wel zat! Waar ik niet naar uitkijk is de drukte in Nederland. Het moeten, de stress, het geen tijd voor jezelf en elkaar hebben, de klok, het niet meer zonder computer kunnen, de verkwisting van geld en materiaal. Ik hoop iets van de rust en de aandacht voor het leven en elkaar vast te kunnen houden.

We pakken nu al onze spullen in. Stapels dozen. Een deel gaat mee in het vliegtuig, maar dat is maar 150 kilo. De rest - boeken, fotoalbums, speelgoed, zomerkleren, verzamelde kunstwerken - wordt allemaal ingepakt en gaat per zeecontainer terug naar Nederland. De inhoud van die container komt pas weer vrij wanneer we een plek in Fryslân (een baan en een huis) hebben gevonden. Wie weet hoe lang (of kort) dat duurt. Ergens in Nederland staat al zo'n container van ons in de opslag. Toen wij vier jaar geleden uit Arnhem vertrokken, hebben we ook een groot deel van onze huisraad ingepakt en achtergelaten. Na verloop van tijd hopen we alles weer bij elkaar in een huis te zetten.

Tegelijkertijd betekent verhuizen ook afscheid nemen. Het ene na het andere afscheidsgebeuren staat gepland. De studentenvrouwen op maandagmiddag na de les, de jongerenvereniging op dinsdagmiddag, de collega's op vrijdagavond en het personeel op zondagmiddag. Ergens tussendoor nog de Aids-club en de zondagsschoolleiding. Aan het einde van het semester een groot feest met alle studenten. Alle groepen waar ik me de afgelopen jaren mee bemoeid heb willen natuurlijk afscheid nemen. Iedereen moet eten en drinken. Er zullen speeches worden gehouden en cadeaus uitgewisseld. De kinderen zullen hun eigen afscheidsfeest krijgen. Een hele middag spelletjes doen en voetballen, samen eten en drinken met aan het eind van de middag een grabbelton voor alle kinderen van de compound. Gelukkig is het nog niet zo ver. We hebben nog een paar dagen om de dozen hoog op te stapelen.

Happy Happy!

(FD, 29 januari 2002)

“Folle Lok en Seine” hoorden we dit jaar weer volop. In Kumba was dat steeds “happy new year” en dan antwoordde je met “Happy Happy”. Van onze laatste drie jaarwisselingen hebben

we er eentje uitgezeten, die van het millennium. Bij de ander twee lagen we rond elf uur in bed. Beide keren hadden we bezoek uit Nederland, beide keren was met name het bezoek zo moe dat ze het niet langer uit konden houden en onder de koele lakens doken. Want heet is het in Kumba rond de jaarwisseling, zo’n 35 graden.

De eeuw-wisseling was een belevenis op zich. Zo had de overheid een millennium commissie in het leven geroepen. Niet al maanden van te voren om alle eventuele consternatie te voorkomen maar gewoon twee weken voor het einde van de eeuw. Er is niets ernstigs gebeurd. Bij ons op het seminarium hebben we een klein feestje georganiseerd. Met wat financiële steun van de docenten hadden de studenten voor iedereen een flesje drinken gekocht. Er waren pinda’s en biscuitjes. Om twaalf uur werd er gezoend, gebeden en gezongen en begon het dansen. Onze jongens staken hun sterretjes aan en dat was alles wat we aan vuurwerk hadden. Een heel ander oud en nieuw dan we hier dit jaar in Friesland meemaakten.

Andere Wereld

Uiteraard is het hier een heel andere wereld. Op 21 december zijn we weer naar Nederland gevlogen. Met de nodige vertraging maar dat was te verwachten. De overgang van een heet (40 graden) en kerstsfeerloos Kumba naar een koud en regenachtig Schiphol. Onze ouders hadden winterjassen meegenomen naar Schiphol, hete chocolademelk stond klaar in de auto en slaapzakken waren “stand by”. Zo kwamen we toch warm in Friesland aan. Na een heerlijk bord snert en vele verhalen hebben we een goede nachtrust gehad. En het was de volgende ochtend fijn wakker worden met de sneeuw in de tuin, heerlijk. Onze Jonas, in Kameroen geadopteerd, stond voor het eerst van zijn leven in de sneeuw. Het enigste wat hij zei was “koud he, mem”.

En het is deze Jonas die ons keer op keer verteld over Kameroen. Natuurlijk zitten we allemaal boordevol verhalen en ervaringen, met verdriet om wat we hebben achter gelaten en met heimwee naar de vrienden en de dieren. Maar we verwerken dat toch een beetje voor ons zelf, op onze eigen manier. Jonas daarentegen klets en praat en noemt in een lange woordenbrij alle namen van de mensen die hij kent. Voorop komt altijd papa, de chauffeur van het seminarium. Die twee zagen elkaar dagelijks. Dan “praatten” ze over de rode bus, de seminarium-bus, en over de botsing en de garage. Dan komen de namen van het personeel, met name Lydia, zijn vaste oppas. Lydia bracht vaak “pofpof” mee, kleine oliebolletjes die als ontbijt gegeten worden. Heerlijk vonden we die “vette hap”. Dan noemt hij de vrienden van Jornt en Leon, zijn eigen vriendjes en dan nog wat losse namen. Jornt en Leon “springen in” wanneer ze iets over die genoemde persoon willen vertellen. Maar meestal dromen ze de verhalen voor zich uit, diep in gedachten.

Pofpof missen we. En we missen meer. Jornt vroeg vanochtend of we beans and rice (bruine bonen met rijst) konden eten zoals mevrouw Ester, onze kok, dat altijd maakte. We hebben beloofd vandaag bruine bonen te eten, maar op zijn Nederlands, op zijn “mems”. Daar zal hij het voortaan mee moeten doen. En niet alleen het eten missen we. Het zijn

vooral de mensen en een beetje de warmte. Niet alleen van het klimaat maar van de omgang.

Het afscheid

Ons afscheid, eigenlijk mijn afscheid, was hartverwarmend. Hinne, mijn man, gaat eind januari weer terug naar Kameroen. Zijn contract loopt tot juni door en hij wil dat graag afmaken. Het afscheid was dus voor de kinderen en mij. Vele studenten en studentenvrouwen zijn thuis langs geweest met hun groeten, hun verhalen en hun kleine giften. Op het seminarium zelf is een groot feest gegeven waarin toneel werd gespeeld, gezongen en gedanst. Op Kameroense feesten wordt volop gedanst. Men zingt traditionele liederen met veel herhalingen, vaak onder leiding van een voorzanger. Vele drummen begeleiden het zingen en men danst veelal in een grote kring. Wij hadden onze eigen cd-speler meegenomen naar het feest en draaiden – op verzoek – Nederlandse muziek. Heerlijk gedanst op K3 en Paul de Leeuw. Verder hadden alle groepen waarin ik een rol speelde een eigen afscheid georganiseerd. De AIDS-club waarin ik bestuurslid was, de jongerenvereniging en de kinderkerkgroep.

Ook onze kinderen hebben een grandioos afscheidsfeest gehad. Leon mocht voor 1 keer de grote “talking” drum bespelen, die op het seminarium alle activiteiten aankondigt. Er was een spannende voetbalwedstrijd voor alle grote kinderen van het seminarium. De dean deelde de beker daarna uit aan beide teams (het was een gelijkspel) en met dat officiële gebaar kreeg het hele programma van die middag een extra officieel tintje. De dean is – zeker in de ogen van de kinderen – de grote baas van het seminarium. Dat de dean tevens een van onze beste vrienden is, en voor onze jongens een soort opa, was nu even niet belangrijk.

En nu dan weer in Nederland, in Utrecht, in het guesthouse van de landelijke SOW-kerken. Een mooi appartement maar de muren komen regelmatig op ons af. We komen thuis en tegelijk voelen we ons vreemdelingen in eigen land, door de drukte, de onpersoonlijke omgang tussen mensen, de kou en duisternis, de rijkdom van het leven hier. We zullen er aan moeten wennen en dat zal vast ook wel lukken. Jornt en Leon gaat met plezier naar de nieuwe basisschool op hun nieuwe fietsen, en moeten wennen aan nieuwe leermethodes, maar ook aan het vloeken en pesten. Jonas is aan het oefenen om straks twee ochtenden in de week naar de speelzaal te gaan en ik... Ik lees de krant, bel met vriendinnen, hanteer de stofzuiger en het strijkijzer weer zelf na 4 jaar, en beweeg me anoniem door de mensenmassa's in de winkelstraten.

Toen mensen ons begin dit jaar “folle lok en seine” toewensten, hoorde ik deze wens weer met nieuwe oren. In Kumba hebben mensen zoveel geluk en zegen nodig. Bij alles en voor alles. Hier heeft iedereen het vaak al. Ik moet dan steeds denken aan die mensen die ik heb achtergelaten en zeg zachtjes “Happy Happy!”

(op) Tijd in Kameroen

(FD, 13 februari 2002)

De Schipholtaxi is precies op tijd. We arriveren tijdig in de vertrekhal. Het inchecken loopt gesmeerd. Binnen vijf minuten ben ik door de douane. Het vliegtuig van Crossair heeft geen

vertraging. We vertrekken zoals gepland uit Zürich en komen stipt op tijd aan in Douala. Ik laat een goed geoliede en op tijd gebaseerde maatschappij achter me. Ook al klagen Nederlanders over vertragingen (trein, autowegen, vliegverkeer), het blijft een klacht die uitgaat van de ideale situatie. De norm is nog steeds 100 procent. Als de treinen de 80 procent (op tijd vertrekken) grens niet halen, dan is dat verwerpelijk omdat het 20 procent tekort is. En stapt een hele NS-directie op.

In Douala aangekomen moeten we eerst wachten omdat we het vliegtuig niet kunnen verlaten via een slurf. Dus wachten we vijftien minuten op een rijdbare trap die aan het vliegtuig moet worden gekoppeld. Het is bloedheet want de droge tijd is op z'n hoogtepunt. Daarna moeten we ongeveer anderhalve kilometer wandelen over het vliegveld voor we bij de douane aankomen. Er staan lange rijen. Slechts één beambte bestudeert elk paspoort minutieus en versiert het vervolgens met stempels. Tijdens het wachten in de aankomsthal worden de reizigers geconfronteerd met een enorme klok. Die staat op negentien minuten over twaalf, terwijl het in werkelijkheid zes uur in de avond is. Ik glimlach omdat die klok (en alle klokken op het vliegveld) al sinds wij vier jaar geleden aankwamen op negentien over twaalf staat. Welkom in Kameroen! Bij aankomst worden reizigers direct gewaarschuwd: tijd is een relatief begrip in Kameroen.

We wachten rustig op onze beurt, ook wanneer de bagagedouaniers alle koffers een voor een willen controleren. Natuurlijk is er maar één loket open. Het begint ondertussen donker te worden en dus niet veiliger. Douala heeft te kampen met een zeer hoog criminaliteits-percentages. De broeierige hitte hult zich als een natte deken om ons heen. Uiteindelijk duurt het me te lang en ga ik naar de hoofdbeambte die alles stoïcijns staat te observeren (en zelf natuurlijk niets doet). Ik vertel hem dat ik dominee ben en dat ik doceer aan het seminarium van de Presbyteriaanse kerk in Kumba. Hij is me welgezin en zonder veel woorden word ik via de zijdeur naar buiten geleid. In Nederland kijken veel mensen me meewarig aan als ik zeg dat ik dominee ben. Hier in Kameroen heeft het zo zijn voordelen.

Buiten aangekomen moet ik jongeren, die iets van me willen, van me afslaan om bij een taxi te komen. De chauffeur duikt de diepe duisternis van Douala in. Er is geen straatverlichting. In slalom rijden we over de hoofdweg om de enorme gaten in de weg te ontwijken. Koeien en mensen lopen in het duister over de weg. Auto's staan her en der geparkeerd. Militairen in vol ornaat houden de taxi halt en controleren mijn papieren. Goddank, deze keer bedenken ze niets om me mee lastig te vallen en geld af te troggelen. Tijd is nu niet zo belangrijk. Veilig aankomen wel!

Autowrakken

De volgende dag haalt de chauffeur van het seminarium mij op. De afstand van Douala naar Kumba is 120 km en kost ons ongeveer drieënehalf uur. Het Kameroense leven trekt aan ons voorbij. Duizenden mensen die krioelen in de buitenwijken van Douala. Auto's waarover je je verbaast dat ze nog rijden. Mensen met enorme vrachten op hun hoofd. Krotten van huizen. Taxibusjes die levensgevaarlijke capriolen uithalen. De autowrakken langs de weg. Mensen die rustig op de veranda van hun huisjes zitten en de enorme stofwolken van de zandweg over zich laten heenkomen. Zo kan ik eindeloos doorgaan. De mensen hebben hier geen tijd om over tijd te klagen. Ze hebben belangrijkere zorgen aan hun hoofd: dagelijkse voeding, (schoon) water om de dorst te lessen, een dak boven het hoofd, onderwijs voor de kinderen, medicijnen. De zorgen betreffen de basisbehoeften van het menselijk bestaan.

Overleven

In Nederland klagen we steen en been wanneer onze planning niet uitkomt. We kunnen slecht met tegenslagen omgaan. We kunnen weinig verdragen omdat we gewend zijn alles naar onze hand te zetten. Wanneer dat niet lukt dan is het al gauw heel erg. Onze tolerantie en verdraagzaamheid is heel beperkt. Mensen in Kameroen daarentegen kunnen enorm veel verdragen. Volgens de theoloog Patrick Kalilombe is dat de kracht en tegelijk de zwakte van Afrikanen. Ze kunnen veel verdragen en kunnen daarom overleven. Tegelijk verdragen ze te veel zonder te klagen en te protesteren, zodat machtsmisbruik en corruptie ongebreideld kunnen floreren. Veranderingsprocessen komen slechts langzaam op gang. Het spreekwoord gaat dat God de klok gaf aan de Europeanen en de tijd aan de Afrikanen. Achter beide (de klok en de tijd) gaat een buitengewone kracht en tegelijk een uitzonderlijke zwakheid schuil.

De alomtegenwoordigheid van de dood

(FD, 21 februari 2002)

Sinds een paar weken ben ik nu terug in Kameroen, terug op het seminarium van de Presbyteriaanse kerk. Het was goed thuiskomen, ook al ben ik nu alleen. Maar ik moet toegeven dat een aspect van de dagelijkse realiteit me hard raakt en uit mijn evenwicht brengt. Wanneer ik in Nederland ben, heb ik de neiging het leven in Kumba te idealiseren: rust; mooie natuur; warmte; hartelijke omgangsvormen met elkaar en dergelijke. De werkelijkheid echter is veel harder. Wat me hard raakt is de alomtegenwoordigheid van de dood. Het lijkt wel alsof het ieder semester erger wordt.

Tijdens de plechtige openingsdienst aan het begin van dit nieuwe semester werd er (natuurlijk) gebeden voor diegenen in onze gemeenschap die iemand hadden verloren tijdens de maand dat we allemaal weg waren geweest. Natuurlijk werd er ook gebeden voor diegenen (en de nabestaanden) die we vorig semester hadden verloren. Met vooral aandacht voor een van onze eigen docenten, dr Mungong, die vier weken na aankomst overleed, en voor ds Teh, de man van een van onze studentes. Beiden laten veel familieleden achter. Al de anderen van het vorige semester konden niet bij name genoemd worden. Want er waren alweer zoveel te noemen van de afgelopen maand. Ik heb de namen van de overledenen geprobeerd te tellen. Ik kwam tot twintig! Dan gaat het om ouders, grootouders, broers en zussen en neven en nichten. Dat zijn er vaak nogal wat in Kameroen. Maar desalniettemin hadden twintig van de zeventig studenten een nabij iemand verloren in de afgelopen maand. En wanneer dat een ouder of grootouder is, dan is dat eigenlijk geen groot nieuws. Dat is gewoon. Maar meer en meer is het ook normaal aan het worden dat broers en zussen van onze studenten overlijden. Dan hebben we het over mensen in de categorie van tussen de twintig en veertig jaar oud. Direct in de eerste week ging het weer verder. Mr Abro, een van onze studenten, werd op de eerste maandag van de colleges weggeroepen omdat zijn jongere zus van 25 was overleden.

Verder werden we opgeschrikt door het bericht dat de eerste dochter van onze chauffeur, Mr Peter, was overleden. Ik schrok omdat ik zijn kinderen ken, maar het bleek een dochter te zijn uit een eerder huwelijk waar ik geen weet van had. Hij vertelde me dat ze 35 jaar was en een onprofessionele abortus had ondergaan. Daaraan was ze overleden. Ze laat een zoontje van twee achter, zonder vader. Mr Peter was op woensdag naar zijn dorp vertrokken. Op donderdag vertelde hij dat ze haar hadden begraven om half vier die

woensdagmiddag. Hij was al weer aan het werk. Het leven gaat door. Het overkomt iedereen.

Verder hoorden we vanmorgen dat de voorzitter van de CYF (Christian Youth Fellowship), de jongerenvereniging in Kumba-stad, was overleden. Hij was een goede vriend van een aantal van onze studenten. Ontzetting alom... En zo gaat het maar door.

Pake en Beppe

Wanneer ik dit meemaak, moet ik vaak denken aan pake en beppe Wiersma in Koudum. (Ik heb ze nog!) Wanneer ik hen bezoek, hoor ik vaak de verhalen over de vrienden en familieleden die weggevallen zijn. Ze worden eenzaam nu ze oud zijn. Maar ze zijn daar nuchter onder: "Wy binne âlde minsken fan mear as njoggentich jier. Anst binne wy santich jier troud. Fansels is dat in grutte seine, mar it makket jin ek iensum." Pake en beppe leven in de fase van oud worden en afscheid nemen. Maar onze studenten, jong en in de kracht van hun leven, moeten daar nu al mee leren leven. In hun werk binnenkort als predikant zal het overgrote deel van hun tijd gevuld worden met dood en begraven.

AIDS

Ik hoor u al vragen of deze alomtegenwoordigheid van de dood te maken heeft met de om zich heen grijpende aids-epidemie. Zeker, maar dat is het niet alleen. Het heeft ook te maken met de gevolgen van armoede en onderontwikkeling. Armoede is niet alleen maar dat mensen geen eten hebben of geen huis. Nee, armoede is een meerkoppig monster dat aan alle kanten om zich heen vreet. Armoede leidt tot onwetendheid, angst en bijgeloof; tot corrupte verhoudingen; tot een slechte infrastructuur qua gezondheid, onderwijs en verkeer; tot passiviteit omdat mensen denken hun lot toch niet te kunnen ontlopen. En dat alles kan tot een vroegtijdige dood leiden. (Jonge) mensen sterven (naast de erge ziektes en een tekort aan geld) aan een illegale abortus, aan de gevolgen van de vele verkeersongelukken (er zijn hier geen ambulances), aan een verkeerde behandeling van op het oog onschuldige ziektes, aan moord en vergiftiging, aan lethargie.

Toen ik vier jaar geleden in Kumba arriveerde, verbaasde ik me over het feit dat onze studenten elke morgen opnieuw in hun gebeden het volgende baden: "Wij danken U, Heer onze God, voor de slaap van deze nacht, en dat we het licht van deze nieuwe dag mogen zien". Temidden van de (onverdraaglijke) alomtegenwoordigheid van de dood, weten de mensen hier de goedheid, die ze uit Gods hand ontvangen, elke dag weer te benoemen. Immers, het is helemaal niet vanzelfsprekend dat ze leven!

Een kakofonie van talen in Kumba-stad

(FD, 6 maart 2002)

Onlangs moest ik het seminarium vertegenwoordigen in een kerkdienst in Kumba-stad, in de centrale kerk van de Presbyteriaanse Kerk in Kumba. Zondags gaan daar ongeveer tweeduizend mensen ter kerke. Nu was de dienst niet om over naar huis te schrijven, maar een aspect wil ik er toch graag uitlichten, namelijk het gebruik van diverse talen in deze kerkdienst. De dienst begint om 9.00 uur met een processie geleid door een koor van de gemeente. Ze zingen een lied in het Mungaka, een van de talen uit het noordelijke deel van

Engelstalig Kameroen. Daarna begint een van de voorgangers met de liturgie in het Engels. Na de genadeverkundiging wordt een jongerenkoor uitgenodigd om te zingen. Zij zingen een lied in het Pidgin, de hier algemeen gebruikte mengtaal van de Engelse taal en inheemse talen. De lezingen worden gedaan in drie talen (na elkaar): het Engels, Frans en Ibo. Het Engels en Frans vertegenwoordigen de koloniale talen in Kameroen terwijl het Ibo de taal is van de gelijknamige stam vlak over de grens in Nigeria. Aangezien veel Ibo-mensen lid zijn van deze gemeente wordt deze taal ook gebruikt in de eredienst. De preek is in het Pidgin, zoals altijd in de Presbyteriaanse Kerk. Na de preek hebben we nog een aantal liederen in het Duala, een van de talen uit het zuidelijke deel van Engelstalig Kameroen. En verder zingt er nog een koor in een taal die ik niet kan achterhalen. Mijn buurmannen en vrouwen kunnen me geen uitsluitsel geven, maar ze denken dat het een gewone taal uit de buurt van Kumba is, misschien het Bafaw, de inheemse taal van Kumba en omstreken, die je echter niet veel op straat hoort gebruiken. Tijdens de gebeden bid ik het Onze Vader dan maar in het Fries. Immers als er zoveel talen worden gebruikt, kan die van mij er ook nog wel bij!

Koloniaal

Het gebruik van al deze talen heeft natuurlijk te maken met de taalsituatie in Kameroen en ook met de zendingsgeschiedenis in deze streek. Kameroen heeft ongeveer tweehonderd talen op een bevolking van vijftien miljoen mensen! Nu hebben de koloniale talen veel van deze talen gemarginaliseerd.

Tot de Eerste Wereldoorlog was Duits hier de koloniale taal. Daarna werd Kameroen opgesplitst tussen Engeland en Frankrijk. De koloniale talen werden de belangrijke talen op school en in de koloniale administratie. Maar de zendingen hebben, wat betreft taal, nooit onder een hoedje gespeeld met de koloniale machten. De Basel Mission (de zendingscorporatie die hier vanaf 1886 veel zendingswerk heeft gedaan) koos vanaf den beginne voor de vertaling van het evangelie in lokale talen. Zij kozen het Duala tot kerktaal in het zuidelijk deel van hun missiegebied en voor het Mungaka tot kerktaal in het noordelijke missiegebied. Al in 1872 was de bijbel vertaald in het Duala en er was een Duala-liedboek in 1893. Het Mungaka-Nieuwe Testament kwam gereed in 1931 en het liedboek in 1939! Tot op de dag van vandaag worden deze liedboeken gebruikt. De mensen zingen dezelfde liederen tegelijkertijd in het Engels, Duala en Mungaka. Dat leidt tot een prachtige kakofonie!

Het bovenstaande heeft geleid tot een positieve houding van de Presbyteriaanse Kerk ten opzichte van het gebruik van talen in de kerk: er is een duidelijke herkenbare eenheidsfactor in alle kerkdiensten door het gebruik van Engels in de liturgie en Pidgin in de preek. Maar verder mogen alle talen gebruikt worden die vertegenwoordigd zijn binnen de gemeente.

Latijnse kerk

Hoe anders in het gegaan in de geschiedenis van de kerk in Fryslân. Toen het christendom in Fryslân aankwam, werden we geconfronteerd met de Latijnse kerk. Onze eigen taal en traditie werden natuurlijk gezien als achterlijk en heidens. Tijdens de reformatie (toen de bijbel eindelijk werd vertaald in de Europese inheemse talen) misten we de boot, omdat we vlak voor de reformatie onze zelfstandigheid waren kwijtgeraakt, en werden we deel van de Nederlandse kerk. En we moesten wachten tot 1943 toen de eerste volledige Fryske bijbel

het daglicht zag. Na 1200 jaar christendom in Fryslân hebben we eindelijk een Friese bijbel, een Fries liedboek en zo nu en dan een Friese kerkdienst, maar zijn we nog zeer ver van een Friese kerk.

Mijn droom van een Friese kerk is niet een tribale kerk waar we ons Fries-zijn aanbidden en anderen uitsluiten (zoals mijn aanklagers mij voortdurend willen doen laten geloven), maar een kerk waarin we onszelf mogen zijn. Een kerk waarin onze geschiedenis, onze cultuur en onze taal een vanzelfsprekende rol spelen. Een kerk die niet heult met de dominante cultuur van de dag, maar een kerk waarin mensen hun geloof mogen belijden en uiten op hun eigen wijze. Ik droom van een Friese kerk waarin meerdere talen gebruikt kunnen worden, al naar gelang van de samenstelling van de gemeente, net zoals afgelopen zondag in de kerkdienst in Kumba!

Heimwee naar het aaisykjen

(FD, 28 maart 2002)

Ik schrijf deze column in de Stille Week. Stille week, zeg dat wel! We hebben eind vorige week vakantie gekregen, zodat de studenten de stille week en het Paasfeest in hun eigen familiekring en gemeente kunnen vieren. Voor mij betekent het dat de campus er stil en verlaten bij ligt. Geen colleges; geen vieringen; geen studenten die even langskomen. Het is een grote overgang en vooral nu merk ik hoezeer ik mijn gezin mis. Die zijn na de Kerst (immers) in Nederland gebleven. Ik ben ûnwennich!

En nu komen er twee dingen bovendrijven die ik vreselijk mis (de persoonlijke contacten daargelaten): het aaisykjen en een uitvoering van de Matthäus Passion op een mooie locatie. Het eerste is weinig aan te veranderen. Het tweede ook niet echt, maar ik kan wel een cd opzetten. Ik kies voor de volledige 3-cd-versie. Mijn kamers vullen zich nu, tijdens het schrijven van deze column, met verheven muziek. Maar het aaisykjen raakt nog meer aan mijn bestaan. Gedurende de hele maand maart ben ik me bewust geweest dat er in Fryslân mensen zijn die de greiden intrekken. Die het voorjaar begroeten door de elementen te weerstaan. Die door de landerijen zwalken op zoek naar het eerste teken van nieuw leven: it aai fan 'e Ijip. Het gemis van het aaisykjen wordt versterkt door de wisseling die wij hier momenteel ervaren van droge tijd naar regentijd. Het regent hier weer regelmatig. Het verdroogde gras kleurt weer groen, de bomen krijgen weer bladeren en bloemen en talloze (trek)vogels laten zich zien en horen. Het roept het gevoel op van voorjaar, en dus van aaisykjen. In het verleden ging ik altijd een paar dagen te aaisykjen met skoanheit Visser uit Wâldsein. Hij e-mailde mij dat het eerste ei gevonden was in Tjerkgaast, op in plek waar wij wel vaak gingen zoeken. Het is niet waar! We hadden het zelf kunnen vinden. Vreselijk! Verder ging ik altijd een paar dagen op stap met Jurjen en Sytze, twee vrienden en collega's. Jurjen is predikant in Winschoten en Sytze op Terschelling. Ik schreef hen eind februari de volgende e-mail:

Leave maten!

Ik moat hieltyd oan jimme tinke. It foarjier begjint al by jimme. Binne der al Ijippen? Hawwe jimme de skreau fan 'e skries al heard? Ik bin dea-ûnwennich as ik deroan tink. Ik hoopje dat jimme dit jier der wol wer tegearre op út geane! Oare jier hoopje ik der by te wêzen! Dan kin ik jimme faaks útnoegje yn in nije pastorij! Of moatte we op Skylge achter de Ijippen oan? Ik sjoch no al út nei de kjeld; de hagelbuien dy't ús kâld meitsje oant op 'e bonken ta; it lizzen yn it jonge nije gers; de sinne op ús grauwe wintergesichten; de lûden fan 'e bisten en fûgels;

de rook fan it lân; de fertroudens fan goede freonen om dy hinne; de moaie lytse aaien yn it nestke. Dan komt jûns de sigaar yn 'e holle en de bearenburger op 'e tafel en moatte we jierren oan sterke ferhalen ynhelje. Ha it goed tegearre. Ik bin by jimme!

Mysterie

Het is altijd erg moeilijk om aan buitenstaanders het mysterie van het aaisykjen uit te leggen. Dat ga ik dan ook niet doen. Maar u kunt zich vast voorstellen dat ik er vreselijk over in zit of ik volgend jaar nog wel het land in mag. De berichten uit Fryslân zijn de laatste jaren niet vrolijker geworden. Ik zou het dramatisch vinden wanneer het aaisykjen verboden zou worden. Niet alleen voor mij persoonlijk, maar ook voor onze Friese cultuur die een eeuwenoude traditie ontnomen zou worden. Tegelijk begrijp ik wel dat oude gebruiken niet eeuwig kunnen standhouden wanneer de omstandigheden veranderen. En laten we wel zijn, de omstandigheden in Fryslân veranderen drastisch. In de Hoitebuorster polder, waar ik sinds mijn jonge jaren aaisykje, is de vogelstand drastisch achteruit gegaan. Dat komt echt niet door het aaisykjen, dat is zo langzamerhand wel duidelijk. Maar kunnen we gewoon doorgaan met aaisykjen zonder ons daar iets van aan te trekken? Ik weet dat het aaisikers aan het hart gaat, ook al worden we soms afgeschilderd als tegenstanders van natuurbescherming. We moeten dus inspelen op de ontstane situatie en onze traditie aanpassen aan de ernstige teruggang van de weidevogelstand. Nu ben ik niet volledig geïnformeerd over de discussies van de afgelopen jaren. Maar ik wil het volgende voorstel inbrengen. In het Nederlands worden we meestal eierrapers genoemd. Maar zelf noemen we ons in het Fries aaisikers. Ik zou willen voorstellen om in de toekomst geen kievietseieren meer te rapen, net zoals we bijvoorbeeld geen grutto- eieren rapen. In dat geval blijft het toegestaan om de landerijen in te trekken; om het voorjaar te vieren; om eieren te zoeken; om de cultuur in leven te houden. Zelfs de wedstrijd om het eerste ei kan dan blijven bestaan. Dan brengen we het ei niet bij de burgemeester, maar deburgemeester bij het ei!

Dit voorstel is veel gemakkelijker uit te voeren dan andere ingewikkelde regelingen met aaisikerskaart, nazorg, toestemming van boeren, en landelijke wetgeving. Dit zou de regeling voor de kieviet gewoon gelijk trekken met de regeling voor alle andere weidevogels: Wel zoeken en vinden, niet rapen. Aaisykjen blijft aai-sykjen. Op deze wijze passen we oude tradities aan aan nieuwe en zorgelijke ontwikkelingen. Zo kunnen we traditie en zorg voor de natuur combineren. Geen eieren meer in de pet is erg. Geen vrije toegang meer in de Friese greiden zou ondraaglijk zijn. Volgend jaar in Fryslân!

Maar nu zit ik hier nog in de stilte van de campus ûnwennich te zijn. De glorieuze klanken van de Matthäus Passion maken het dragelijk.

Eigen theologie geeft Afrikanen identiteit

(FD, 10 april 2002)

De taal van geloof en theologie in Kameroen klinkt, op het eerste gehoor, nogal evangelisch en piëtistisch. Wanneer ik preken hoor van oudere predikanten, dan is het soms net alsof de tijd heeft stil gestaan en ik de echo van de zendelingen van honderd jaar geleden nog kan horen: "We moeten de wereld achter ons laten; laten we als soldaten ten strijde trekken tegen de Boze; we zijn wit (!) gewassen in het bloed van de Here Jezus. Halleluja, Amen!" In verband hiermee kreeg ik, toen ik vier jaar geleden namens Kerkinactie naar Kameroen werd uitgezonden, van sommige Nederlandse collegae de boodschap mee dat ik toch wel heel

voorzichtig zou moeten omgaan met mijn voorkeur voor bevrijdingstheologie en Afrikaanse theologie omdat de studenten daar niet op zaten te wachten en de kerk als geheel daar niet open voor zou staan.

Echter, direct bij aankomst werd ik gevraagd om een cursus Afrikaanse theologie te ontwikkelen omdat daar, volgens de toenmalige decaan die nu algemeen secretaris van de landelijke kerk is, veel behoefte aan was bij de studenten. Hoewel vreemd dat een witte Europeaan Afrikaanse theologie moet doceren aan Afrikaanse studenten, is het een spannend project geworden. Ik heb nu zeven semesters Afrikaanse theologie gedoceerd en het vak is officieel opgenomen in het curriculum. Dat is niet mijn verdienste. Welnee, men zat erop te wachten! De studenten zitten tijdens de colleges op het puntje van hun stoel. Niet alleen de studenten van onze gematigde kerk, maar ook de studenten van de Apostolische (pinkster) bijbelschool, waar ik dit semester ben uitgenodigd om een cursus Afrikaanse theologie te doceren, kunnen er niet genoeg van krijgen.

Ik wil hiermee aangeven dat hoewel de taal van geloof en theologie hier vaak wat ouderwets aandoet, dat vooral te maken heeft met het feit dat er geen alternatieve taal beschikbaar is. Door het gebrek aan boeken en door de isolatie van kerken en theologen is geen andere theologische taal beschikbaar dan de taal die is geïmporteerd in de vorige eeuw door de zendelingen. Wanneer echter een nieuw discours (idioom) wordt aangeboden, dan blijkt dat daar gretig gebruik van wordt gemaakt.

Kerkplanting

Afrikaanse theologie is in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw ontstaan als reactie op Westerse koloniale en zendingstheologie. Die koloniale theologie had als belangrijkste doel het planten van kerken op Afrikaanse bodem. Tot op de dag van vandaag is die theologie populair onder vooral Amerikaanse zendingsorganisaties die in grote getale de Afrikaanse religieuze markt overspoelen. Men plant een kerk uit een andere cultuur als geheel in de Afrikaanse cultuur. Vandaar dat alle mogelijke kerkgenootschappen uit het Westen ook in Afrika te vinden zijn. Een van de algemene kenmerken is dat de lokale cultuur wordt gezien als heidens, zondig en onderontwikkeld. Om christen te worden moet je afstand nemen van de wereld en dus van de cultuur waaruit je voortkomt.

In Kameroen waren er in de koloniale tijd speciale dorpen voor christenen om hen gedurende een aantal jaren volledig los te maken van de heidense cultuur. Degene die na een paar jaar uit zo'n christelijk dorp in de Afrikaanse samenleving terugkwam was een Afrikaan met een christelijke (westerse) naam, met een westerse taal, met westerse kleren, met een westerse godsdienst en met een halfbakken Westerse cultuur. Het was een zwarte Afrikaan met een wit masker, die volledig was losgesneden van zijn of haar eigen "heidense cultuur".

Authentiek

Afrikaanse theologie is hiertegen een emotionele reactie en wil een theologie zijn die ontsnapt aan de koloniale tendensen van de christelijke zendingsoverdracht. Afrikaanse theologen willen tegelijk authentiek Christen zijn alsook authentiek Afrikaan! Zij willen het christendom gestalte geven in de context van het Afrikaanse leven. Antwoord geven op de vragen van Afrikaanse mensen. Desmond Tutu (toen hij nog niet bekend was) schreef in een artikel in de jaren '70 dat Afrikaanse christenen min of meer schizofreen zijn. Op het

moment dat ze zich christen weten, zijn ze geen Afrikaan. En wanneer ze Afrikaan zijn, voelen ze zich geen christen. De twee kanten konden elkaar niet ontmoeten. Afrikaanse theologen vechten tegen die gespletenheid in de Afrikaanse ziel. Ze willen Christen zijn op hun eigen wijze! Met eigen muziek en liederen in plaats van liederen uit Europese bundels uit de negentiende eeuw; met eigen muziekinstrumenten in plaats van orgel of keyboard; met eigen taal in plaats van Westerse talen; met eigen culturele vormen in liturgie en liturgische gewaden in plaats van zwarte toga's uit de Romeinse tijd; met hun eigen wereldbeeld qua gezondheid en relaties in plaats van moderne opvattingen uit het Westen; met de geschiedenis van de eigen voorouders in plaats van Europese kerkvaders als hun voorvaders!

Identiteit

Afrikaanse theologen willen niet meer leven zonder een duidelijke Afrikaans christelijke identiteit en willen niet het overblijfsel zijn van koloniaal christendom. Zij staan erop dat er continuïteit moet zijn in plaats van discontinuïteit met de vroegere cultuur en godsdiensten. “Onze voorvaders waren niet alleen maar slecht; het waren geen heidenen; ze waren niet achterlijk en ze kenden God allang, alleen Jezus nog niet”. De God en vader van Jezus Christus was niet onbekend aan onze voorvaders, zegt de Ghanese theoloog Kwame Bediako. En John Mbiti, een van de grondleggers van Afrikaanse theologie, schreef aan Westerse zendelingen: “Het zijn niet de zendelingen die God in Afrika hebben gebracht. Integendeel, God bracht hen in Afrika!” Dit soort taal in kerk en theologie geeft kracht, trots en identiteit aan christenen in Afrika.

Friese theologie wil recht doen aan culturele eigenheid

(FD, 24 april 2002)

In mijn vorige column schreef ik iets over de inhoud en betekenis van Afrikaanse theologie. Ik krijg in Nederland gewoonlijk positieve reacties op mijn bemoeienis met Afrikaanse theologie. Hoewel misschien wat vreemd dat een Europeaan dat moet doceren, toch is men van mening dat Afrikaanse christenen terecht zoeken naar hun eigenheid in kerk en geloof. Het vreemde is dat wanneer ik iets probeer te zeggen of te schrijven over Friese theologie, de reacties heel anders zijn. De eerste reactie heeft altijd iets lacherigs. Zo van “je meent het toch niet echt?” Daarna zweven de reacties tussen meewarig hoofdschudden aan de ene kant en (heftige) afwijzing aan de andere kant. Het meewarige hoofdschudden geeft aan, denk ik, dat de betreffende persoon geen antenne heeft voor zaken aangaande geloof en cultuur. De afwijzingen zijn soms mild: “Wat zeur je nou toch, jullie zijn toch gewoon Nederlanders?” Maar meestal worden Auschwitz, Bosnië en Rwanda erbij gehaald. En dan wordt de discussie precair en emotioneel.

Uitsluiting

Het verwijt is dat de Friese beweging opkomt voor etnische particuliere belangen en oproept tot etnische trots, resulterend in etnische uitsluiting. En erger, Friese theologie is een legitimatie van dergelijke tendensen. Net zoals in Auschwitz, Bosnië en al die conflicten in Afrika loopt zoets altijd het risico van racisme en etnisch conflict.

Nu wil ik niet al te snel roepen dat deze kritiek onterecht is. Inderdaad spelen we met vuur wanneer we bezig zijn met etnische identiteit. De geschiedenis laat zien hoe explosief het onderwerp is en naar ik begrijp ligt de multiculturele samenleving momenteel heftig onder vuur in Nederland. Ook in Fryslân zelf moeten we toegeven dat enkele voorvechters van de Friese zaak heulden met de Duitse bezetters. Het gevaar is niet denkbeeldig. Maar zelf heb ik volstrekt niet het gevoel dat mijn eigen identiteit op gespannen voet staat met de eigenheid van anderen. In de afgelopen twaalf jaar heb ik bijna uitsluitend gewerkt met niet-Nederlanders. Eerst als predikant voor buitenlandse studenten in Nederland en nu als docent in Kameroen. Altijd heb ik genoten van de eigenheid van anderen. En hen daarin gestimuleerd. Eerlijk gezegd hebben zij mij meer en meer bewust gemaakt van mijn eigen achtergrond. Door de ontmoeting met anderen kon ik mijzelf worden. Bijna nooit heb ik anderen als een bedreiging ervaren. Het lijkt me dat een gebrek aan identiteit (of een gekrenkte identiteit) eerder kan leiden tot etnische conflicten.

Voor mij maakt mijn Fries-zijn het mogelijk om tegelijk ook kosmopoliet te zijn. Uitsluitend cosmopolitan zijn, maakt ons alleen maar een speelbal in het veld van de heersende culturele machten. Misschien is er een relatie tussen het feit dat Nederlanders altijd moeite hebben gehad met de Friese eigenheid, en de problemen die ze nu hebben met allerlei anderevreemdsoortige vreemdelingen. Misschien heeft vreemdelingenhaat te maken met een gebrek aan culturele en etnische identiteit? Dat racisten handelen vanuit een “tekort” in plaats van een “tegoed” aan culturele identiteit?

Geen lofzang

Deze column zou gaan over Friese theologie. Maar er moet altijd eerst zoveel uitgelegd worden voordat we kunnen beginnen. Laat ik in een paar zinnen schetsen waar Friese theologie, voor mij althans, over gaat. Friese theologie behelst geen lofzang op het Fries-zijn! Het is eerder een gelovig nadenken over de navolging van Christus in een Friese context, net zoals Afrikaanse theologie dat wil in een Afrikaanse context. Samen met andere vormen van contextuele theologie wordt deze context heel serieus genomen. Samen met andere vormen van contextuele theologie vragen we ons af waarom we, om Christus na te volgen, onze eigen culturele context hebben moeten inwisselen voor een andere dominante cultuur. Waarom mensen bij de overgang naar het christendom ook altijd gedwongen worden de cultuur en beschaving van de missionaris over te nemen.

In de geschiedenis van het christendom hebben zending en (cultuur) imperialisme bijna altijd samengewerkt. Niet alleen het christendom werd gepreekt, maar ook werd een nieuwe civilisatie ingevoerd ten koste van inheemse culturen. Friese theologie neemt het standpunt in dat gelovigen Christus mogen en moeten navolgen in hun eigen cultuur en context. In het Nieuwe Testament worden de heiden-christenen niet gedwongen de cultuur van de Joden over te nemen. Zij mochten gelovig zijn in hun eigen taal en cultuur, zeer tegen de wil van de dominante Joodse christelijke stroming (Handelingen 15). Zo ook in Fryslân. Het christendom is principieel een cultureel pluriforme beweging, waarin dominante culturen worden gerelativeerd en kleine en verdrukte culturen worden gedestigmatiseerd; ontdaan worden van hun stigma van minderwaardigheid.

Eenheidsworst

Prachtig staat in Openbaring 7:9 beschreven dat de grote menigte voor Gods troon, die niemand kan tellen, bestaat uit mensen uit iedere natie, stam, volk en taal. Met een knipoog

naar de bekende stelling “in de hemel is geen bier”, zouden we beter kunnen zeggen “in de hemel is geen eenheidsworst.”

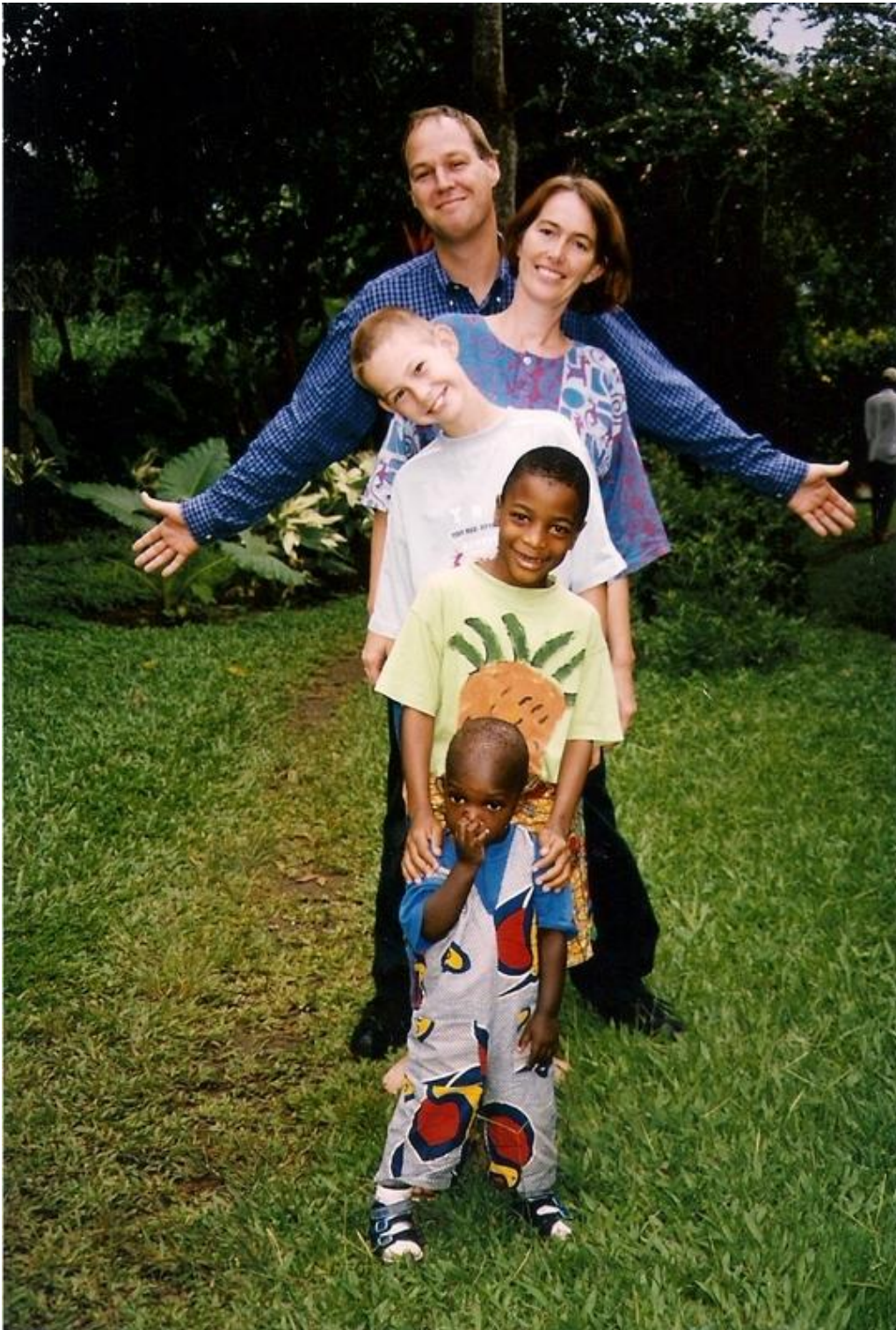
Vanuit die invalshoek komen er allerlei vragen op tafel. Waarom gebruiken we, na 1200 jaar christendom in Fryslân, onze eigen taal niet in de kerk? Waarom is een volledig vertaling van de Bijbel pas in 1943 tot stand gekomen, terwijl dat voor andere talen na de Reformatie plaatsvond? Waarom hebben we altijd ons moeten conformeren aan, eerst, het Latijnse christendom en daarna het Nederlandse? Waarom werden onze voorchristelijke tradities bij voorbaat als minderwaardig beschouwd? Hoe zijn onze voorouders gekerstend en wat betekende die kerstening voor onze taal en cultuur? Was Bonifatius een held die ons verlostte van het achterlijke heidendom, of was hij eigenlijk een intolerante missionaris die te vuur en te zwaard onze inheemse tradities bestreed? Waarom hebben we ons bijna nooit de vraag gesteld hoe we werkelijk authentiek christen en authentiek Fries zouden kunnen zijn? Waarom is er nooit een theologische reflectie op gang gekomen over ons Fries-zijn? Waarom hebben we onze Friese cultuur buiten de kerk moeten laten?

Friese theologie behelst veel meer dan alleen het onderwerp van taal in de kerk. Het wil ook proberen om onze geschiedenis en cultuur een plek te geven in kerk en geloof. Het wil bewustzijn stimuleren qua (religieuze) geschiedenis. Het wil het gebruik van Friese muziek, literatuur en kunst stimuleren. We willen op onze eigen wijze Christus navolgen, zonder overheersing van buitenaf, maar in verbondenheid met de Oecumene wereldwijd.

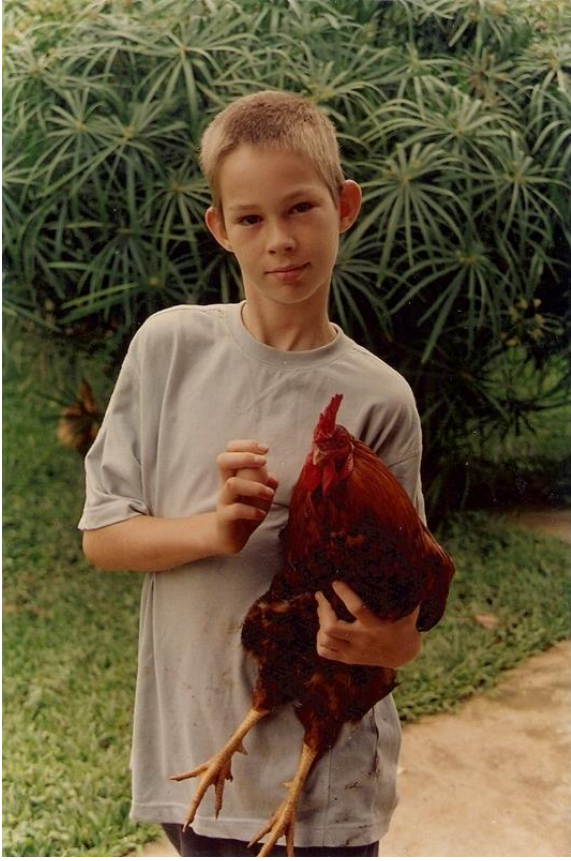
Enkele foto's bij Post uit Kumba

Vlnr Hinne Wagenaar, Jonas en Imay Dah en Sietske Visser

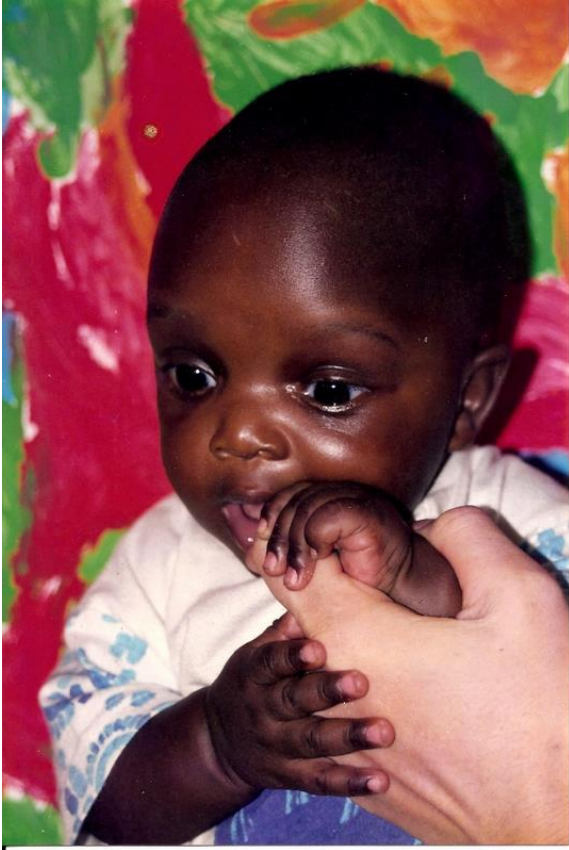
Van boven naar beneden: Hinne, Sietske, Jornt, Leon en Jonas

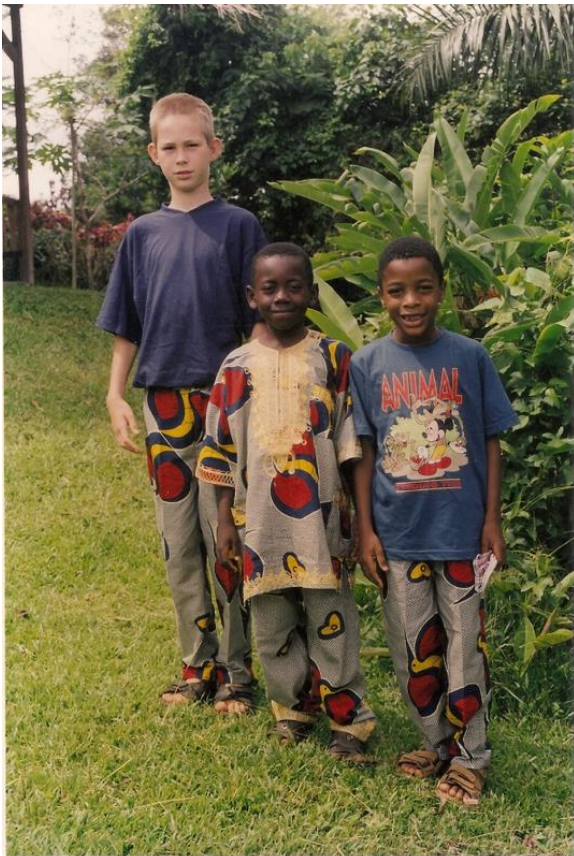
Jornt

Leon

Jonas

Jornt, Prince en Leon